

LESZEK ZUGAJ

HISTORIA ADMINISTRACJI W GMINIE LIPNO

LUBLIN 2016

Spis treści

DO POŁOWY XIX WIEKU.....	3
LATA 1859-1915.....	8
I WOJNA ŚWIATOWA	15
II RZECZPOSPOLITA	16
II WOJNA ŚWIATOWA	30
LATA 1945-1954.....	31
GROMADZKIE RADY NARODOWE 1954-1972	35
GROMADA BARANY 1954 - 1959	38
GROMADA BRZEŻNO 1954-1959	38
GROMADA GŁODOWO 1954-1961	39
GROMADA JANKOWO 1954-1968	39
GROMADA JASTRZĘBIE 1954-1968.....	40
GROMADA KARNKOWO 1954	40
GROMADA ŁOCHOCIN 1954-1971	41
GROMADA OSTROWITE 1954-1959.....	41
GROMADA RADOMICE 1954-1972.....	42
GROMADA LIPNO 1969-1972	43
GMINNE RADY NARODOWE (GMINY) 1973-1990.....	46

DO POŁOWY XIX WIEKU

Początki samorządu wiejskiego sięgają czasów średniowiecza. Wtedy to przeniesiono do Polski tak zwane „prawo niemieckie”, które stosowano zamiast powszechnie do tej pory używanego „prawa polskiego”.

Był to wzorzec ustroju wsi stosowany w Niemczech i ustanawiany na polskiej wsi. Nie musiało to wiązać się z osadnictwem niemieckim. We wsi na prawie niemieckim chłopci mieli ściśle określone prawa i obowiązki, dzierżawili ziemię opłacając czynsz. Mieli prawo wychodu, czyli prawo odejścia ze wsi po spełnieniu pewnych obowiązków. Na czele wsi stał sołtys (zwany też wójtem) posiadający to stanowisko na prawach dziedzicznych. Sołtys miał prawo zakładania karczem i jatek rzeźniczych. Przysługiwało mu prawo do 1/6 części z czynszów i 1/3 z opłat sądowych. Samorząd wiejski wyrażał się głównie w samorządowym sądownictwie. Mieszkańcy wsi sami wybierali ławników sądowych, którzy pod przewodnictwem wójta (zwanego też sołtysiem) sądzili głównie sprawy cywilne podległej im ludności. Był to sąd wiejski zwany też ławą wiejską¹.

Od XVI wieku nastąpił upadek prawa niemieckiego odnośnie wsi. Zaczęła dominować gospodarka folwarczno-pańszczyźniana, w której główną pozycję zajmował pan danej wsi. Nawet jednak w tych trudnych czasach wieś posiadała, oparte na prawie zwyczajowym, pewne formy samorządu. Całość gromady wiejskiej stanowiła pewną siłę, z którą pan musiał się liczyć i respektować jej uprawnienia. Istniały wewnętrzne sądy pod nadzorem pana. Ludność danej wsi zbierała się na wiecach, aby omówić najważniejsze sprawy gromady. Wybierano wójta lub sołtysa do reprezentowania społeczności wiejskiej.

Okolice Lipna związane były z Mazowszem, następnie z historyczną Ziemią Dobrzyńską, która dostała się pod panowanie krzyżackie. Dopiero w XV wieku ostatecznie powróciła do Korony Królestwa Polskiego – od 1569 roku weszła w skład Rzeczypospolitej Obojga Narodów. W tamtych czasach nie istniał ściśle wytyczony podział na województwa, niżej na ziemie i następnie powiaty. Wszystko zależało od lokalnej tradycji i tak na przykład Ziemia Dobrzyńska miała wszelkie cechy województwa, lecz formalnie nim nie była, stanowiąc oddzielną jednostkę administracyjną, nie wchodząc w skład żadnego z województw. Dopiero w XVIII wieku przyłączono Ziemię Dobrzyńską do województwa brzesko-kujawskiego i następnie do inowrocławskiego. Lipno i okolice stanowiło jeden z

¹ *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce*, tom I, Warszawa 1964, s. 409

trzech powiatów (okręg sądowy). W Lipnie zbierał się sejmik ziemski – organ samorządu szlacheckiego dla Ziemi Dobrzyńskiej. Starosta królewski urządował w Bobrownikach².

Fragment mapy ziemi dobrzyńskiej Karola de Perheesa z 1790 roku.

² Zygmunt Gloger, *Geografia historyczna ziem dawnej Polski*, Kraków 1903.

W XVIII wieku Rzeczpospolita była już słabym państwem. W 1772 roku miał miejsce I rozbiór kraju. W 1793 roku wojska pruskie wkroczyły na obszary dawnej Ziemi Dobrzyńskiej (II rozbiór Polski) wcielając ją do swojego państwa.

Okupacja pruska zakończyła się w 1807 roku, gdy te obszary włączono do nowego państwa – Księstwa Warszawskiego stanowiącego namiastkę wolnej Polski.

W czasach Księstwa Warszawskiego powołano³ gminy wiejskie. Każda większa wieś licząca co najmniej 10 dymów (gospodarstw) stanowiła oddzielną gminę pod przewodnictwem wójta, którym z urzędu był pan danej wsi. Wójt miał zadania: *rozsyłać i podawać do publicznej wiadomości rozkazy i zarządzenia rządowe, administrować majątkiem gminy, wypłacać pieniądze dla pracowników gminy, kierować robotami publicznymi*⁴. Polska przyjęła wtedy nowocześniejsze rozwiązania administracyjne stosowane przez Francję. Gminy pomocne były przy zbieraniu podatków, poborze rekrutów do wojska i przy ewidencji ludności. Powołano nawet radę gminy jako organ doradczy wójta. Gmina licząca do 100 mieszkańców miała trzech, a od 100 mieszkańców pięciu radnych⁵.

Niestety nie znamy nazw gmin z tego okresu. Wiemy jednak, że każda większa wieś stanowiła oddzielną gminę.

Gminy wiejskie powołane w Księstwie Warszawskim funkcjonowały nadal w Królestwie Polskim⁶ (od 1815 roku). Według Konstytucji Królestwa Polskiego wójt to *było ostatnie ogniwo administracji krajowej*. Do obowiązków wójta należało: *tamować rozpowszechnianie czynów obrażających moralność, prowadzić statystykę ludności, zasiewów zboża i bydła, rozkwaterować przyrzeczoną w przychodzie ilość wojska, wydawać zaświadczenia i paszporty, zapobiegać próżniactwu i żebractwu, zatrzymywać dezertersów, przystawiać powołanych rekrutów do wojska, przestrzegać, aby osoby przybywające do gminy wykazywały się właściwymi zaświadczeniami, utrzymywać protokoły odebranych rozkazów rządowych i w ogóle czynić zadosyć wszystkim poleceniom władz*⁷.

W latach 1809-1859 gminy wiejskie w okolicach Lipna rozlokowane były według położenia majątków ziemskich w tych stronach. Te okolice przynależały do województwa płockiego i następnie do guberni płockiej. Rejon Lipna należał także do obwodu lipnowskiego, który z czasem przemianowano na powiat lipnowski.

³ Dekretem z lutego 1809 roku

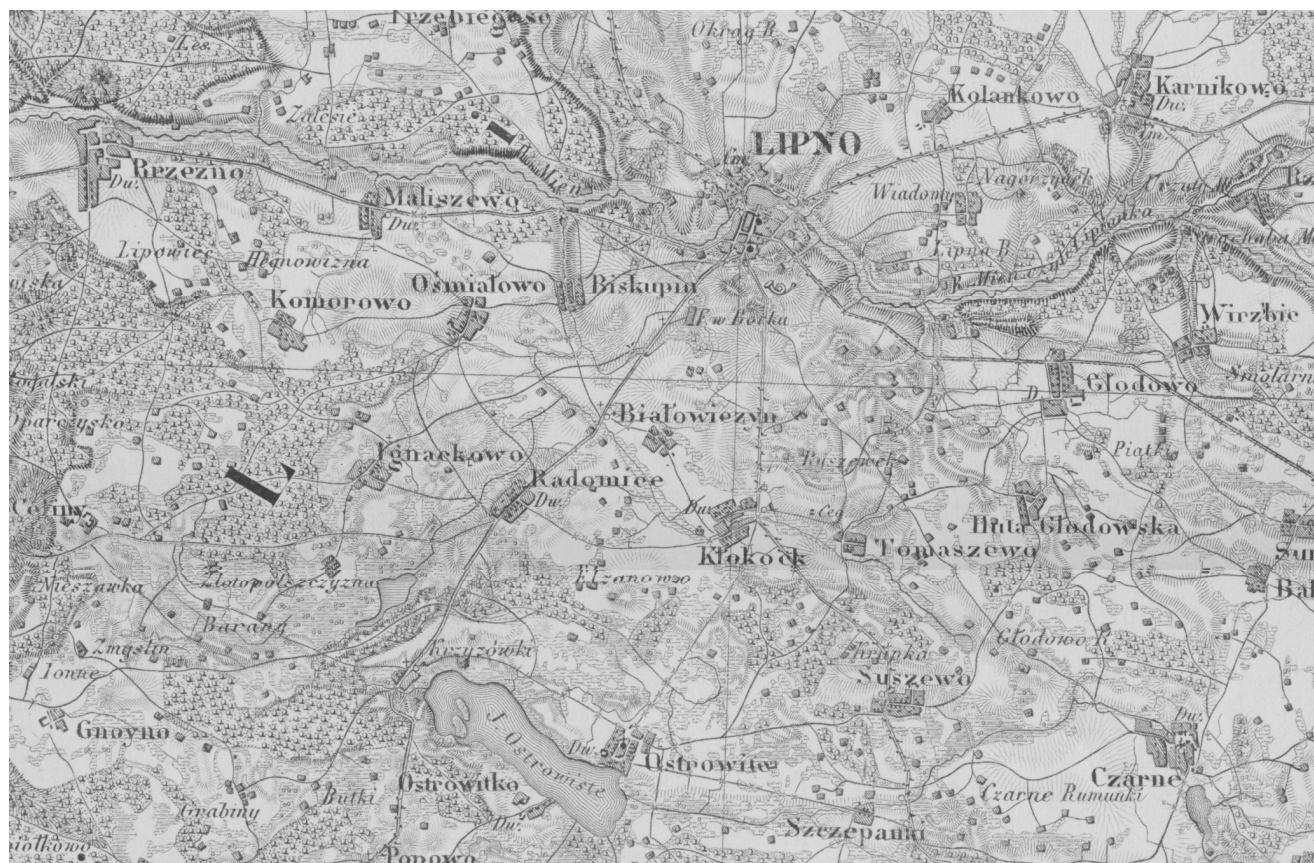
⁴ Mencil T., *Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem*, [w:] *Gmina wiejska i jej samorząd*, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 107–108.

⁵ Tamże.

⁶ Państwo zależne od Rosji istniejące w latach 1815-1915.

⁷ Mencil T., *Gmina dominalna w ...*, s. 109.

W 1859 roku, ustanowiono większe gminy - liczące po kilka lub kilkanaście wsi. Od tej pory gmina musiała składać się z przynajmniej 50 *dymów*⁸ pod zarządem jednego wójta. Mniejsze majątki ziemskie łączono w większe gminy. Właściciele ziemscy sami wybierali spośród siebie wójta⁹.

Okolice Lipna na mapie Królestwa Polskiego z 1839 roku (*Topograficzna Karta Królestwa Polskiego, Warszawa 1839*)

⁸ Gospodarstw domowych.

⁹ Mencil T., *Gmina dominalna w Królestwie*, s. 107-108.

W Imieniu Najjaśniejszego
A L E X A N D R A I.
 Cesarza Wszech Rosyyi
 Króla Polskiego etc. etc. etc.

Xiąże Namiestnik Królewski w Radzie Stanu.

Wuzupełnieniu artykułu 84. Konstytucyi, po wysłuchaniu zdania ogólnego zgromadzenia Rady Stanu postanowiliśmy i stanowimy co następuje.

Artykuł 1.

Każda wieś mieć może oddzielnego wóyta byleby się najmniej z dziesięciu dymów mieszkalnych składała.

Artykuł 2.

Części prywatne we wsiach i części do publicznych instytutów należą-

ce skoro dziesięć dymów składaia, mogą być pod zarządzenie osobnego wóyta oddane.

Artykuł 3.

Osady mniej iak dziesięć dymów mające i wszelkie drobniejsze części wiejskie pod zarządzenie najbliższego wóyta oddane będą. Gdyby zaś osady lub części takowe stykały się o granicę lub niedaleko były położone od główniejszych włości tegoż samego właściciela, wtedy stosownie do artykułu 79 organizacyi Władz Administracyjnych z dnia 3. Lutego 1816 r. mogą być z niemi w jedną gminę połączone.

Artykuł 4.

Kilka i kilkanaście wsi do iednego Dominium należących, mogą być razem w jedną gminę złączone i przez iednego wóyta zarządzane.

3*

Postanowienie namiestnika o wójtach z 30 maja 1818 roku (*Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, tom VI, s. 34)

LATA 1859-1915

Jak wspomniano wyżej w 1859 roku powołano większe gminy wiejskie złożone z kilku lub kilkunastu wsi. Jednak cały czas pozostawały pod przewodnictwem właścicieli ziemskich.

W 1863 roku wybuchło powstanie styczniowe. Władze carskie w rok po wybuchu powstania przystąpiły do uwłaszczenia ziemi dworskiej, aby w ten sposób odciągnąć chłopów od walki. Ziemia dworska użytkowana przez chłopów stała się ich własnością. W każdej wsi przystąpiono do wymierzania gruntów. Powstały *Tabele Likwidacyjne* osobne dla poszczególnych miejscowości, w których dokładnie określono ilość gruntów należących do każdego gospodarza. Powstały szczegółowe mapki gruntów. Chłopi musieli spłacić otrzymaną ziemię, ale otrzymywali ją na własność. Zmieniło to zupełnie stosunki własnościowe na polskiej wsi.

Drugą reformą władz carskich było utworzenie gmin wiejskich. Ukaz carski z 1864 roku zupełnie zmienił ustrój gminny na polskiej wsi. Po raz pierwszy gmina miała charakter samorządowy i została oddzielona od władzy właścicieli ziemskich (dziedziców). Władze preferowały na urzędach ludzi chłopskiego pochodzenia. Wielkość gmin po raz pierwszy obejmowała duży obszar, zbliżony do obecnych gmin.

Ukaz carski wprowadzający ustrój samorządu gminnego został podpisany w dniu 19 lutego (2 marca) 1864 roku¹⁰. Od tej pory każda gmina składała się z uwłaszczonych wiosek, kolonii, folwarków i dworów, niezależnie od formy własności.

W 1866 roku władze rosyjskie postanowiły dodatkowo zreorganizować podział na gubernie i powiaty. Miało to na celu unifikację tego kraju z Cesarstwem Rosji. Z początkiem 1867 roku zreorganizowano podział na gubernie. Gubernia płocka zyskała nowe granice. Podzielono ją także na nowe powiaty. Powiat lipnowski nadal funkcjonował.

Wraz z reformą „gubernialno-powiatową” przeprowadzono nowy podział na gminy wiejskie w ramach guberni i powiatów. Mniej więcej z dwóch gmin, z czasów 1859 roku, powołano jedną nową gminę. Zmiany zostały ogłoszone z końcem 1866 roku (19/31 grudnia) i weszły w życie z początkiem 1867 roku.

¹⁰ *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, 1864, tom 62.

W powiecie lipnowskim powołano między innymi gminy: **Jastrzębie** (na północ od Lipna) i **Kłokock** (na południe od Lipna). To właśnie między te gminy podzielony był większość obszarów współczesnej gminy. Zachodnie krańce współczesnej gminy włączono do dawnej gminy **Bobrowniki** (okolice wsi: Drozdowo, Brzeźno, Żabieniec, Komorowo, Ośmiałowo i Maliszewo). W gminie **Szpetal** znalazły się okolice wsi Łochocin, Wichowo, Popowo i Zbytkowo. W gminie **Czarne** znalazły się Głodowo i Huta Głodowska. Natomiast w gminie **Narutowo** miejscowości: Chodorążek, Wierzbick, Piątki i Suradowo¹¹. Jak widać obszar współczesnej Gminy Lipno należał do sześciu dawnych gmin. Szczegółowo dane będą przedstawione w dalszej części pracy.

Współczesna Gmina Lipno jest kontynuatorem gmin Jastrzębie i Kłokock, dlatego właśnie te gminy warto bliżej przedstawić.

Gmina Jastrzębie według opisu z 1882 roku gmina Jastrzębie należała do sądu gminnego III okręgu. Liczyła 260 domów i 2 429 mieszkańców oraz 7 477 mórg obszaru (w tym 422 nieużytków). W skład gminy wchodziły (według ówczesnej pisowni): *Aleksandrowo, Buchowo, Wiadomy, Złotopole, Jonczewek, Karnkowo, Kolankowo, Konotopo, Nagórzynek, Okrag, Trzebiegoszcz, Chlebowo, Cybreszewo, Jankowo i Jastrzębie*. Na terenie gminy notowano: 1 kościół, 1 browar i 1 cegielnia¹². Siedziba gminy prawdopodobnie już wtedy mieściła się w Lipnie.

W skład gminy Kłokock wchodziły miejscowości (ówczesna pisownia): *Barany, Białowierzyn, Biskupin, Biskupinka, Grabiny, Ignackowo, Kłokock, Krzyżówki, Mencowizna, Ostrowite, Ostrowitko, Popielarka, Podkłokock, Radomice, Radomice Rumunki, Ryszewek, Rutki, Suszewo, Suszewo Rumunki, Szczepanki i Elżanowo*. Siedzibą gminy była miejscowość Radomice. Gmina należała do sądu gminnego III okręgu. Liczyła 337 domów, 2915 mieszkańców i 10 151 mórg obszaru, w tym 6 980 mórg ziemi ornej i 309 mórg nieużytków. W gminie funkcjonowały 4 wiatraki, 1 młyn wodny, 1 szkoła ewangelicka, 1 kościół i karczma¹³.

¹¹ *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, 1867, s. 381

¹² *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom III, s. 502.

¹³ Tamże, tom IV, s. 187.

W Imieniu Najjaśniejszego
A L E X A N D R A II-go,
CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSSYJ, KRÓLA POLSKIEGO,
WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO,
etc., etc., etc.,

Komitet Urządzący w Królestwie Polskiem.

Na zasadzie uwagi do art. 2-go NAJWYŻEJ zatwierdzonej dnia 19 (31) Grudnia 1866 r. Ustawy o Zarządzie Gubernijalnym i Powiatowym w Królestwie Polskiem, Komitet Urządzący, na przedstawienie Kommissji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, postanowił i stanowi:

Art. 1. Powiaty wyszczególnione w dołączonym do art. 2-go pomienionej Ustawy Rozpisie podziału gubernij na powiaty, składają się z miast i gmin niżej wymienionych:

Naglówek aktu powołania gmin wiejskich na przełomie 1866 i 1867 roku
(Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1866, s. 279)

Сельскія гмины: Сикоржъ, Бѣлино, Цюлково, Лелице, Зонготы, Борышево, Брвильно, Старожебы, Рамутовко, Кленево, Дробинъ, Гора, Лубки, Монколинь, Свенцице, Рембово, Майки.

2. *Липновскій уѣздъ.*

Города: Ляно, Бобровники, Добржинъ надъ Вислою, Кяколь, Скемпе.

Сельскія гмины: Осувка, Бобровники, Кяколь, Ястржембе, Кловоцъ, Шпеталь, Лонье, Скемпе, Чарне, Олешно, Осѣвъ (Прихода Лигово), Тлухово, Брудзень, Халинь, Добржевице, Оброво, Новогродъ, Мазовше.

3. *Рытинскій уѣздъ.*

Города: Рытинъ, Добржинъ надъ Дрвенцою.

Сельскія гмины: Соколово, Плонне, Жале, Хростково, Вомпельскъ, Осѣвъ подъ Бродницею, Держно, Старорытинъ, Пренчки, Рогово, Окалево, Шутово, Черминъ, Гуйскъ, Скрвильно.

4. *Серпецкій уѣздъ.*

Города: Серпецъ, Бѣжунъ, Раціонжъ, Журоминъ.

Сельскія гмины: Понятово, Ставшинъ, Росцишево, Борково, Бялышево, Смошево, Божево, Козеброды, Раціонжъ, Гутково, Косеминъ, Градзаново.

5. *Млавскій уѣздъ.*

Города: Млава, Кучборкъ, Шренскъ, Радзановъ.

Сельскія гмины: Млава, Щепково, Дембскъ, Ратово, Унержижъ, Зелена, Нехлонинъ, Зелюнь, Розвозинъ, Домброва, Косини-Старе, Ступскъ, Туржа, Мостово.

6. *Праснышскій уѣздъ.*

Города: Праснышъ, Хоржеде, Яновъ.

Сельскія гмины: Зарембы, Барановъ, Еднорожець, Карвачъ, Хойново, Кржиновлога-Велька, Кржиновлога-Мала, Держговъ, Бугзы-Плоске.

7. *Цѣхановскій уѣздъ.*

Городъ Цѣхановъ.

Сельскія гмины: Грудускъ, Региминъ, Нужево, Млоцкъ, Ойржень, Сонскъ, Голыминъ, Опиногора, Бартольды, Залѣсе.

8. *Плонскій уѣздъ.*

Города: Плонскъ, Сохоцинъ, Закрочимъ, Червинскъ, Нове-място.

Сельскія гмины: Дзектаржево, Сарбіево, Секлюки, Крыскъ,

Akt powołania gmin w guberni płockiej (*Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, 1867, s. 380) –wersja rosyjska

Gminy Wiejskie: Sikorz, Bielino, Ciołkowo, Lelice, Zagoty, Boryszewo, Brwilno, Starożeby, Ramutówko, Kleniewo, Drobin, Góra, Łubki, Mąkolin, Święcice, Rembowo, Majki.

2. *Powiat Lipnowski.*

Miasta: Lipno, Bobrowniki, Dobrzyń nad Wisłą, Kikoł, Skempe.

Gminy Wiejskie: Osówka, Bobrowniki, Kikoł, Jastrzębie, Kłokock, Szpetal, Łąke, Skempe, Czarne, Oleszno, Osiek (Parafji Ligowo), Tłuchowo, Brudzeń, Chalin, Dobrzejewice, Obrowo, Nowogród, Mazowsze.

3. *Powiat Rypinski.*

Miasta: Rypin, Dobrzyń nad Drwęcą.

Gminy Wiejskie: Sokołowo, Płonne, Żule, Chrostkowo, Wąpielsk, Osiek pod Brodnicą, Dzierzno, Starorypin, Pręczi, Rogowo, Oralewo, Szczutowo, Czermin, Gujsk, Skrwilno.

4. *Powiat Sierpecki.*

Miasta: Sierpe, Biezuń, Raciaż, Żuromin.

Gminy Wiejskie: Poniatowo, Stawiszyn, Rościszewo, Borkowo, Białyszewo, Smoszewo, Bożewo, Koziębudy, Raciaż, Gutkowo, Kosemin, Gradzanowo.

5. *Powiat Mławski.*

Miasta: Mława, Kuczbork, Szreńsk, Radzanów.

Gminy Wiejskie: Mława, Szczepkowo, Dębsk, Ratowo, Unierzysz Zielona, Niechłonin, Zieluń, Rozwozin, Dąbrowa, Kosiny-Stare, Stupsk, Turza, Mostowo.

6. *Powiat Prasnyski.*

Miasta: Prasnysz, Chorzele, Janów.

Gminy Wiejskie: Zaręby, Baranów, Jednorożec, Karwacz, Chojnowo, Krzynowłoga-Wielka, Krzynowłoga-Mała, Dzierzgów, Bugzy-Płoskie.

7. *Powiat Ciechanowski.*

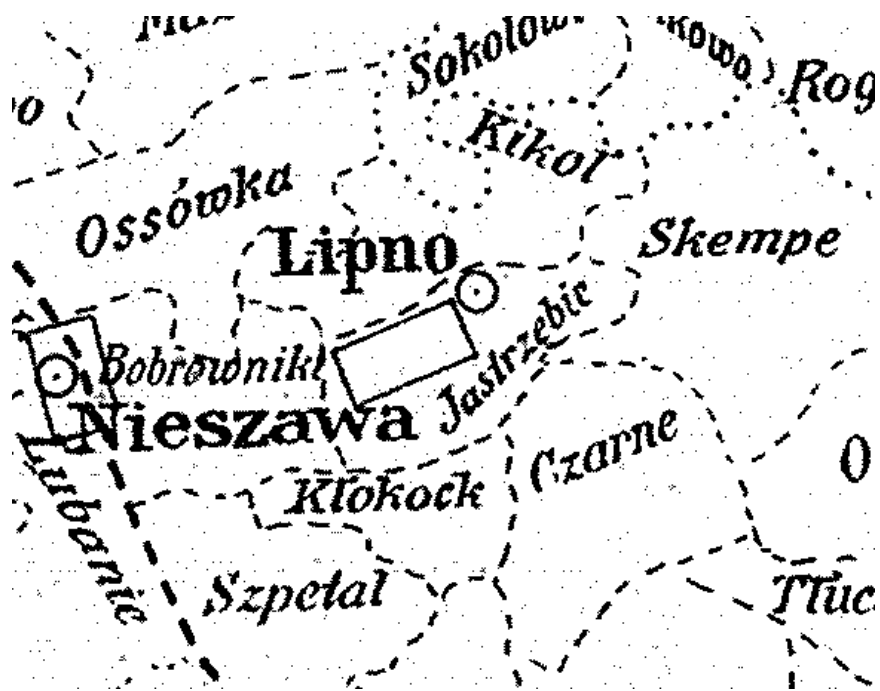
Miasto: Ciechanow.

Gminy Wiejskie: Grudusk, Regimin, Nużewo, Młock, Ojrzeń, Sońsk, Gołymin, Opinogóra, Bartoldy, Zalesie.

8. *Powiat Płonski.*

Miasta: Płonsk, Śochocin, Zakroczym, Czerwińsk, Nowe-Miasto.

Gminy Wiejskie: Dziektarzewo, Sarbjewo, Siekluki, Krysk, Sartom LXVII.

Podział administracyjny Królestwa Polskiego na przełomie XIX i XX wieku (*Podział Administracyjny Królestwa Polskiego, Warszawa 1917*).

Według norm prawnych dotyczących ustroju gmin ustanowiono organy uchwałodawcze i wykonawcze.

Organem uchwałodawczym było zebranie gminne, w którym mogli brać udział wszyscy pełnoletni gospodarze bez względu na wyznanie. Należało jednak posiadać na terenie gminy przynajmniej 3 morgi gruntu. Do uprawnień zebrania gminnego należało:

- *wybór wójta gminy, ławników, pisarza i innych urzędników gminnych,*
- *uchwały we wszelkich interesach gospodarczych i innych dotyczących całej gminy,*
- *przeznaczenie środków opiekuńczych i na urządzenie szkół gminnych,*
- *ustanowienie działań i rachunków osób z wyboru w gminie pracujących,*
- *rozporządzanie nieruchomym majątkiem całej gminy,*
- *wybór pełnomocników do załatwiania spraw gminy,*
- *wyrzeczenie we wszelkich takich przypadkach, w których na zasadzie ogólnego prawa lub innych postanowień zajdzie potrzeba wyrażenia zgody całej gminy lub wypowiedzenia się¹⁴*

Gminą zarządzał wójt mianowany przez władze powiatowe na okres 3 lat spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez zebranie gminne. Był on także organem władzy państwowej w gminie, posiadał ponadto uprawnienia policyjne i porządkowe (gmina prowadziła areszt gminny). Wójt na bieżąco zarządzał gminą, rozstrzygał spory, poświadczał dokumenty.

Formalnie drugą osobą w gminie był pisarz gminny, chociaż często to właśnie on faktycznie zarządzał gminą. Pisarz bowiem był osobą wykształconą, wójtowie bywali niepiśmienni. Pisarz zajmował się na bieżąco prowadzeniem dokumentacji gminnej obowiązkowo w języku rosyjskim.

Gminy dzieliły się na tak zwane gromady - wsie. Organem uchwałodawczym gromady było zebranie gminne, organem wykonawczym wybierany przez zebranie sołtys.

Wyżej opisane gminy: Jastrzębie, Kłokock, Szpetal, Bobrowniki, Czarne i Narutowo funkcjonowały w powiecie lipnowskim i guberni płockiej do 1915 roku.

¹⁴ Szumski J., *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej*, „Studia Łomżyńskie”, tom IV, s. 40.

I WOJNA ŚWIATOWA

Latem 1914 roku rozpoczęła się I wojna światowa. Wkrótce działania wojenne wkroczyły na terytorium Królestwa Polskiego. Już w końcu 1914 roku cały region został zajęty przez wojska niemieckie.¹⁵

W 1915 roku, po zajęciu całego Królestwa Polskiego, Niemcy i Austriacy podzielili ten kraj między dwie strefy okupacyjne. Dla ziemi okupowanych przez Niemców utworzono Generał Gubernatorstwo Warszawskie. Należał do niego także powiat lipnowski.

Nadal działały urzędy gminne z wójtem na czele, podległe całkowicie władzy okupacyjnej. Nowością było to, że akta spisywano w języku polskim. Zadaniem gmin było głównie zbieranie kontyngentów dla wojsk okupacyjnych. Władze niemieckie zezwoliły na działalność polskiego szkolnictwa. Lata I wojny światowej to czas żywiołowego powstawania polskich małych szkół wiejskich opłacanych przez rodziców.

¹⁵ Bandurka M, *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995, s. 67.

II RZECZPOSPOLITA

W 1918 roku państwa centralne poniosły klęskę w I wojnie światowej. Wojska okupacyjne opuściły ziemie polskie, przez co powstała niepodległa II Rzeczpospolita.

Odrodzony kraj składał się z różnych części dawnych zaborów. Początkowo pozostawiono, w niezmienionych granicach, dawne gminy wiejskie oraz ich ustrój. W sierpniu 1919 roku powołano województwo warszawskie wraz z powiatem lipnowskim¹⁶.

W 1918 roku¹⁷ dokonano pewnych modyfikacji ustroju gmin wiejskich ustanowiony jeszcze w 1864 roku. Nadal głównym organem gminy pozostało zebranie gminne, jednak odtąd mogli w nim uczestniczyć wszyscy pełnoletni obywatele gminy, a nawet kobiety¹⁸. Wprowadzono zupełnie nowy organ gminny - radę gminy (*rada gminna*) wybieraną przez zebranie gminne na okres 3 lat. Rada gminy składała się z 12 członków oraz 6 zastępców. Rada przygotowywała wnioski i budżet, zarządzała na bieżąco majątkiem i funduszami gminnymi, kontrolowała wójta i pisarza gminy. Uchwały podejmowano większością głosów. Wybory do rad gminnych zarządzał starosta, on miał też prawo zgłosić do wojewody wnioski o rozwiązanie rady gminnej. Obradom rady gminy przewodził wójt.

Tak jak dawniej wójt wybierany był na 3 letnią kadencję, zarządzał na bieżąco gminą, reprezentował ją na zewnątrz, zawierał umowy w jej imieniu. Był bowiem także przedstawicielem władzy państwowej w terenie. Wójta wybierało zebranie gminne, zatwierdzał go starosta spośród dwóch kandydatów. Drugi zostawał podwójcem - zastępcą wójta.

Organem pomocniczym wójta był nadal urząd gminy. Co ciekawe wójt nie urzędował codziennie w urzędzie gminy, zaglądał do niego w miarę potrzeby. Zajmował się najczęściej swoim gospodarstwem rolnym, bowiem pensje wójtów były dość niskie. Głównym urzędnikiem był natomiast pisarz gminny, dobrze opłacany i mieszkający często w budynku urzędu gminy na jego koszt. W standardowym urzędzie gminy w latach 20-tych XX wieku pracowali także: dwóch lub trzech pomocników sekretarza oraz woźny.

Poszczególne wsie tworzyły tak zwane gromady wiejskie, czyli wspólnoty samorządowe mieszkańców jednej wsi. Organem gromady były zebrania wiejskie oraz sołtys, wybierany przez zebranie gminne na okres 3 lat. Równocześnie wybierano podsołtysa –

¹⁶ *Dziennik Praw Państwa Polskiego*, 1919, nr 65, poz. 395.

¹⁷ Dekret Naczelnika Państwa z 27 listopada 1918

¹⁸ Tamże, nr 18, poz. 48.

zastępcę sołtysa. Zatwierdzał ich starosta spośród dwóch kandydatów. Jeden zostawał sołtysem, drugi podsołtysem.

Władze powiatowe miały spory wachlarz możliwości nadzoru nad urzędnikami gminnymi (od wójta po sołtysa) i bez ich zgody trudno było objąć takie stanowiska.

48.

DEKRET

o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego.

Do czasu wydania przez Sejm ustawy o samorządzie gminnym zarządza się co następuje:

Art. 1. Ustawa o urządzeniu gmin wiejskich w Królestwie Polskiem z dnia 2 marca 1864 r. (zbiór praw, t. II, rozdział V: Organizacja Zarządu Królestwa Polskiego, art. 194—313) zachowuje moc obowiązującą ze zmianami i uzupełnieniami, w poniższych artykułach przewidzianymi.

Art. 2. W każdej gminie tworzy się Radę Gminną. Jednocześnie znosi się dotychczas istniejący urząd pełnomocników gminnych (art. 229 i 230 organ. zarz. K. P.). Wykonanie uchwał Rady Gminnej należy do wójta.

Członkowie Rady Gminnej.

Art. 3. Rada Gminna składa się z wójta i 12-tu członków, wybieranych za pomocą tajnego głosowania przez Zgromadzenie Gminne względną większością głosów.

Członkowie Rady Gminnej pełnią swe obowiązki bezpłatnie.

Dekret Naczelnika Państwa z 27 listopada 1918 roku

W 1921 roku przeprowadzono pierwszy spis powszechny z odrodzonej Rzeczypospolitej.

W gminie Jastrzębie naliczono 365 domów i 3 503 mieszkańców. Wśród nich było 3 199 katolików, 279 ewangelików, 24 żydów i 1 prawosławny. Pod względem narodowościowym notowano 3 410 Polaków, 68 Niemców, 24 Żydów i Rosjanin¹⁹.

W skład gminy wchodziły miejscowości: Aleksandrowo kolonia, Buchowo kolonia, Cebryszewo kolonia, Chlebowo wieś, Głogi kolonia, Jankowo wieś, Jastrzębie folwark, Jastrzębie kolonia, Jastrzębie wieś, Jonczewek kolonia, Karnkowo folwark, Karnkowo kolonia, Karnkowo wieś, Karnkowski Las tartak, Kolankowo folwark, Kolankowo wieś, Konotopie wieś, Nagórzynek kolonia, Okrąg kolonia, Piekiełko kolonia, Rutkowo kolonia, Siedliska kolonia, Trzebiegoszcz wieś, Wiadomy kolonia, Wilczewo kolonia, Wyrzuty osada młyńska, Złotopole folwark i Złotopole wieś²⁰.

W gminie Kłokock naliczono 444 domy i 3 312 mieszkańców. Wśród mieszkańców było 1 821 katolików, 1 475 ewangelików, 15 żydów i 1 prawosławny. Pod względem narodowości notowano 2 063 Polaków, 1 233 Niemców, 15 Żydów i 1 Rosjanin²¹.

W skład gminy wchodziły następujące miejscowości: Barany kolonia, Białowierzyn kolonia, Biskupianka osada młyńska, Biskupin wieś, Biskupin kolonia, Elżanowo kolonia, Grabiny wieś, Ignackowo folwark, Ignackowo wieś, Kłokock folwark, Kłokock wieś, Krzyżówki wieś, Męcowizna kolonia, Ostrowite folwark, Ostrowite wieś, Ostrowitko wieś, Podkłokock kolonia, Popielarka osada, Radomice folwark, Radomice kolonia, Radomice wieś, Rutki kolonia, Ryszewek kolonia, Suszewo folwark, Suszewo kolonia, Suszewo wieś, Szczepanki kolonia i Tomaszewo kolonia²².

¹⁹ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, województwo warszawskie, powiat lipnowski.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

²² Tamże.

Miasta Gminy wiejskie <i>Villes Communes rurales</i>	Po- wierz- chnia ogól- na <i>Super- ficie géné- rale</i>	Powierzchnia użytków rolnych <i>Superficie des terres en utilisation agricole</i>		Liczba bu- dynków mieszkalnych <i>Nombre de bâtimens d'habitation</i>		Liczba ludności obecnej <i>Nombre de la population présente</i>	
		ogó- łem <i>total</i>	w tem grun- tów ornych dont <i>terres ara- bles</i>	30.IX	9.XII	30.IX	9.XII
				1921	1931	1921	1931
		<i>km²</i>					

Powiat lipnowski — <i>Arrondissement de Lipno</i>							
Miasta — <i>Villes</i>							
Lipno	11,9	.	.	646	919	8 630	10 415
Dobrzyń nad Wisłą	8,8	.	.	282	317	2 693	2 838
Gminy wiejskie <i>Communes rurales</i>							
Bobrowniki	109,6	56%	44%	601	686	3 962	4 428
Chalin	100,5	81,1	74,0	522	684	4 829	5 373
Czarne	102,5	85,0	69,5	746	836	5 510	6 143
Czernikowo	96,3	63,5	53,9	680	902	5 271	6 618
Dobrzejewice	84,1	54,5	46,5	697	827	5 623	6 548
Jastrzębie	63,5	47,1	42,6	386	479	3 864	3 980
Kikoł	69,6	68,0	60,6	644	741	5 772	6 303
Kłokock	66,5	86%	67%	444	561	3 312	3 796
Ligowo	79,8	66,1	57,1	509	606	3 909	4 558
Mazowsze	90,3	86,1	78,5	656	812	6 066	7 039
Nowogród	81,3	62,1	54,8	646	770	5 038	5 331
Ossówka	140,0	62,1	50,9	553	638	4 865	4 971
Skępe	182,2	122,1	87,2	1 035	1 303	8 398	10 152
Szpetal	122,4	74%	57%	861	987	7 005	7 803
Tłuchowo	57,4	47,8	42,5	347	441	2 955	3 477
Zaduszniki	68,1	84%	75%	447	570	4 209	4 799

Dane z drugiego spisu powszechnego²³. Gmina Kłokock obejmowała 66,5 km² oraz 561 domów i 3 796 mieszkańców. Gmina Jastrzębie obejmowała 63,5 km² oraz 479 domów i 3 980 mieszkańców.

²³ Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1933, województwo warszawskie, s. 16.

Mapa administracyjna z 1933 roku – fragment (Województwa centralne i wschodnie Rzeczypospolitej Polskiej, podział na gminy według stanu z dnia 1 kwietnia 1933 roku).

W okresie międzywojennym gminy Jastrzębie i Kłokock tylko raz zmieniły swoje granice. Z dniem 1 kwietnia 1932 roku wyłączono z gminy Bobrowniki miejscowość Maliszewo (wieś, dwór i kolonię) i włączono ją do gminy Jastrzębie²⁴.

²⁴ Dz. Urz. 1932, nr 24, poz. 205.

Gmina Jastrzębie

Obszar gminy wynosi 5.757 ha. Ludności 4.200. Administracyjnie podzielona jest na 11 sołectw.

Gleba na terenie gminy naogół dobra, a większość ziemi znajduje się w rękach drobnych rolników, którzy jednak, doceniając znaczenie rasowego bydła, poprawiają swoją hodowlę, zwłaszcza, że mają na terenie gminy 2 buhaje zarodowe.

W ciągu ostatnich 4-ch lat gmina wybudowała 2 gmachy szkolne, jeden 5-io klas. w Karnkowie i 2-klas. w Jankowie.

Ze względu na to, że gmina graniczy z m. Lipnem, istnieje tu jedna tylko straż ogniowa, która ma już własną murowaną remizę z domem ludowym oraz jest należycie zaopatrzona w sprzęt pożarny.

Ogólny budżet na r. 1930/31 wynosi 25.872 zł., w tem na szkolnictwo 7.410 zł. Opieka z kosztami kuracyjnymi 1.800 zł.

W r. 1926 założona została Gminna Kasa Pożyczkowo - Oszczędnościowa, która za r. ub. zrobiła 123.423 zł. obrotu. Wkłady oszczędnościowe wynoszą 5.005 zł.

W skład Rady Gminnej wchodzi Pp.: Władysław Gryszkiewicz, Stanisław Słabkowski, Teodor Celmer, Antoni Nierychlewski, Wincenty Han, Michał Zagórski, Marjan Żelechowski, Jan Szablewski, Maurycy Wiśniewski, Stanisław Menc, Eugenjusz Pomirski i Wacław Wiśniewski.

Wójt m gminy jest p. Konstanty Menc — rolnik ze wsi Okręg. Obowiązki wójta pełni od marca 1930 r.

Sekretarzem jest p. Aleksander Żurawicz — ur. w pow. wrocławskim. W samorządzie pracuje od czerwca 1897 roku. W gminie Jastrzębie od lutego 1930 r.

Fragment czasopisma „Przebój” z 1931 roku, nr 8, s. 32.

Gmina Kłokock

Obszar gminy wynosi 6.533 ha. Ludności 4.000. Administracyjnie podzielona jest na 17 sołectw.

Gleba naogół lekka — piaszczysta, a większość ziemi zajmują drobne gospodarstwa, których kultura znacznie się poprawiła dzięki wydajnej pracy 2 kółek rolniczych. Obecnie sprowadzony będzie buhaj rasy holenderskiej, celem poprawienia hodowli bydła.

Już w r. 1927 gmina wybudowała nowoczesny gmach 3-y klasowej szkoły rolniczej, a następnie, z dobrowolnych składek kupiła własny gmach Urzędu Gminnego.

Istniejące tu 2 straże ogniowe są młode, to też mają jeszcze pewne braki w sprzęcie ogniowym.

Hufców P. W. i W. F. niema, jest natomiast jeden oddział „Strzelca“ w Radomicach.

Ogólny budżet na r. 1930/31 zamyka się cyfrą 27.620 zł., w tem na szkolnictwo 9.251 zł. Opieka społeczna łącznie z kosztami kuracyjnymi 3.560 zł.

W skład Rady Gminnej wchodzi Pp.: Antoni Wasieki, Ignacy Kwiatkowski, Ignacy Kielkowski, Stefan Głowiński.

Franciszek Adamski, Zygmunt Liedke, Walenty Sikorski, Ludwik Rollof, Robert Fytz, Otto Rossol, Ferdynand Marecki i Rudolf Kratzke.

Wójtem gminy jest p. Edward Grzankowski — rolnik ze wsi Barany. Wójtem wybrany został w r. 1928. Przyjmuje też czynny udział w organizacjach społecznych.

Sekretarzem jest p. Wacław Zuchowski — ur. w pow. rypińskim. W samorządzie pracuje od 1922 r., przyczem w gminie Kłokock od 1928 r. Jest też w zarządzie kółka rolniczego, naczelnikiem straży ogniowej i prezesem Zw. Strzeleckiego.

Fragment czasopisma „Przebój” z 1931 roku, nr 8, s. 32.

Grupa pracowników Samorządu gminnego pow. lipnowskiego

Fragment czasopisma samorządowego „Przebój” z 1931 roku, nr 8, s. 33.

Pierwszy rząd od góry, przedostatni od lewej strony wójt Gminy Kłokock – Edward Grzankowski. Drugi rząd, na zdjęciu, druga i trzecia postać Aleksander Żurawicz – sekretarz gminy Jastrzębie i Konstanty Menc – wójt gminy Jastrzębie. W trzecim rzędzie na na samym dole środkowe zdjęcie przedstawia Władysława Żuchowskiego – sekretarza gminy Kłokock.

KŁOKOCK.

Wieś i gmina V-ge et commune (z przynal.: Biskupin, Radomice, Szczepanki, Tomaszewo), powiat Lipno, sąd pok. Lipno, sąd okr. Włocławek, 119 mieszkańc. (4 km) ④ ⑤ ⑥ Lipno.

Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Doruchowski Fel. (Ostrowite 606) — Godlewski Zygm. (392) — Klimkiewicz Antoni (B. 295) — Piechocki Ad. (Ignackowo 213) — Sowiński Konr. (Juszewo 294) — Świecki Tad. (R. 453).

Kooperatywy (coopératives): „Jedność” (Ostrowite).

Kowale (forgerons): Bobek K. (R.).

Krochmalnie (fabr. d'amidon): Przybyłowicz J. (R.).

Młyny (moulins): Klimkiewicz Ant. (wod.) (B.).

Spżywocze artykuły (comestibles): Kornacki J. (Ostrowite) — Paszyński J. (R.) — Zieliński B. (R.).

Tytoniowe wyroby (tabacs): Specjalni W. (R.).

Wiatraki (moulins à vent): Brzezińskiego M. Sukc. — Belau J. — Kuszke E. — Lemke L. (T.) — Ott K. (Sz.) — Szulc E. — Ferchau E. (Barany).

JASTRZEBIE.

Wieś i gmina V-ge et commune (z przynal.: Jankowo, Karnkowo, Złotopole), pow. Lipno, sąd pokoju Lipno, sąd okr. Płock, 354 mieszkańc. (4 km) ④ ⑤ ⑥ Lipno. Gorzelnia, młyny, tartak.

Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Karczewski Rud. (Konotopie 112) — Karnkowski Ign. (Karn. 1461) — Ostrowski Wal. (Z. 651) — Pomirski Eug. (Chlebowo 172) — Różycki Kaz. (488) — Szpichler Jank. (Konotopie 127) — Zalewski Wład. (Kolankowo 129).

Cegielnie (briqueteries): Karnkowski I. (Karn.).

Gorzelnie (distilleries): Karnkowski I. (Karn.).

Kolonjalne art. (épiciers): ×Lamparski A. (Karn.) — Nadrowski A. (Jan.) — Nowińska T. (Karn.).

Kolodzieje (charrons): Dytrych B. (Z.) — Kalkowski B. (Jan.) — Karbowski J. (Karn.).

Kowale (forgerons): Brzezicki C. (Jan.) — Michalak J. (Z.) — Skowroński J. (Karn.) — Turowiecki K.

Lasy — eksploatacja (exploitations forestières): Ankier I.

Mleczarskie zakłady (laiteries): ×Spółdzielnia Mleczarska (Karn.) — ×Spółdzielnia Mleczarska (Zajeziorno).

Młyny (moulins): Karnkowski I. (wod.) (Karn.) — Ostrowskiego Sukc. (Z.).

Murarze (maçons): Gurtowski W. **Szewcy (cordonniers):** Kosiecki S. (Karn.) — Łopuszyński S. (Jan.) — Raniszewski L. (Jan.) — Staniszewski W. (Karn.).

Tartaki (scieries): Ostrowskiego Sukc.

Wiatraki (moulins à vent): Olszewski J. — Skonieczny Jul. (Karn.).

Księga Adresowa Polski wraz z Wolnym Miastem Gdańskiem Dla Handlu, Przemysłu, Rzemiosła i Rolnictwa 1929, Warszawa 1930.

Duże zmiany ustrojowe przyniósł rok 1933. W tym czasie ujednolicono ustrój administracji lokalnej w całym państwie²⁵. Wszystkie gminy w II Rzeczypospolitej musiały przyjąć ustrój wzorowany na rozwiązaniach z dawnego Królestwa Polskiego. Wprowadzono nowe organy i z niektórych zrezygnowano. Zlikwidowano na przykład zebranie gminne. Jedynym organem uchwałodawczym gminy stała się rada gminy. Wybór radnych był dwustopniowy. Wyboru radnych dokonywało kolegium, złożone z delegatów rad gromadzkich, sołtysów i podsołtysów wszystkich gromad (sołectw). Kadencja rad gminnych wynosiła 5 lat. Najważniejszym urzędnikiem pozostawał nadal wójt, który był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawo reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Wójt był także przedstawicielem administracji rządowej w terenie i wykonywał zadania zlecone przez władze zwierzchnie. Wójt na bieżąco kierował gminą. Powołano nowy organ – zarząd gminy złożony z wójta, podwójciego i 2-3 ławników. Wójta oraz członków zarządu wybierała rada gminy w głosowaniu tajnym. Wiele spraw dotyczących gminy musiały być uchwalone przez zarząd gminy²⁶. Zarząd przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja członków zarządu wynosiła 5 lat.

Wójt, jako organ rządowy, działał jednoosobowo i pod osobistą odpowiedzialnością. Nadzór nad jego działalnością sprawował starosta. Starosta miał prawo zwolnić wójta lub rozwiązać radę gminy w przypadkach łamania prawa.

Organizacja urzędu gminy pozostała taka jak poprzednio. Głównym urzędnikiem pozostawał sekretarz gminy (pisarz gminny). Mianował go i zwalniał starosta powiatowy na wniosek władz gminy²⁷.

Zmiany nastąpiły w ustroju gromad (sołectw). W tym okresie szczegółowo opisano prawa i obowiązki gromad. Najważniejszym organem było zebranie gromadzkie liczące od 12 do 30 radnych. Zebranie decydowało w sprawach ważnych dla gromady pod przewodnictwem sołtysa²⁸. Wybór sołtysa przez zgromadzenie gromadzkie zatwierdzał starosta.

²⁵ Dz. U. 1933, nr 35, poz. 294.

²⁶ Zarząd zbierał się około 2 razy w miesiącu.

²⁷ Tamże.

²⁸ Sołtys musiał mieć przynajmniej 30 lat.

nie może być obecny przy rozważaniu sprawy i w głosowaniu nad nią brać udziału. Postanowienie to stosuje się również, jeżeli interesowani są: małżonek członka organu, jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, osoby, pozostające pod jego opieką, przysposabiający (przysposobiciel), bądź przysposobiony, albo jeżeli chodzi o sprawę, w której pomiędzy członkiem organu a osobą trzecią zachodzi stosunek zastępstwa prawnego.

(3) Uchwały powyższych organów, powzięte w obecności osób, o których mowa w ust. (1) lub (2), może władza nadzorcza unieważnić, ma zaś obowiązek to uczynić na wniosek osoby interesowanej, zgłoszony w ciągu dni 30 po dniu powzięcia danej uchwały.

Rozdział 3.

Gmina wiejska i gromada.

Gmina wiejska.

Art. 10. (1) Do obszaru gminy wiejskiej wchodzi jedna lub więcej miejscowości (osad, miasteczek, wsi, siół, osiedli, przysiółków, kolonij, zaścianków, folwarków i t. p.).

(2) Wielkość obszaru gminy powinna odpowiadać naturalnemu, o ile możliwości, zasięgowi wspólnego zainteresowania lokalnymi sprawami publicznymi ogółu mieszkańców połączonych miejscowości, jak również zapewnić gminie zdolność wykonywania ciążących na niej zadań.

(3) Każda gmina wiejska jest samorządną jednostką terytorjalną, osobą prawa publicznego i podmiotem praw majątkowych.

Art. 11. (1) Członkami rady gminnej są: wójt, jako przewodniczący, podwójci, ławnicy oraz radni.
(2) Liczba radnych wynosi w gminach wiejskich:
a) do 5.000 mieszkańców — dwunastu;
b) od 5.000 do 10.000 mieszkańców — szesnastu;
c) powyżej 10.000 mieszkańców — dwudziestu.

Art. 12. (1) Zarząd gminny składa się z wójta, podwójciego oraz dwóch, w gminach zaś, liczących ponad 10.000 mieszkańców, trzech ławników.

(2) Wójt a podwójciego wybierają radni w głosowaniu tajnym większością głosów ustawowej ich liczby. Przy zachowaniu tej zasady należy w razie potrzeby zastosować głosowanie ściślejsze.

(3) Ławników wybierają radni w głosowaniu tajnym. Jeżeli na gminę przypada dwóch ławników, wybory ich oparte są na zasadach ograniczonego głosowania imiennego; głosować wolno tylko na jednego z kandydatów uprzednio zgłoszonych, za wybranych zaś uznaje się tych dwóch kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów. Jeżeli na daną gminę przypada trzech ławników, wybierani są oni w głosowaniu stosunkowym. Bliższe zasady w tym zakresie ustala regulaminy wyborcze, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(4) Radny, obejmując stanowisko wójta, podwójciego lub ławnika, traci mandat radnego.

Art. 13. (1) Gmina wiejska obowiązana jest utworzyć taką ilość stanowisk służbowych, jaka jest

niezbędna do prawidłowego wykonywania jej zadań, a przynajmniej stanowisko sekretarza gminnego.

(2) Na stanowisko sekretarza gminnego mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie, odbyły praktykę i złożyły egzamin z zakresu wymagań fachowych i umiejętności praktycznych. Na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie. Wojewoda po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) władny jest zwolnić kandydata od wymaganego cenzusu wykształcenia, jeżeli złoży on przepisany egzamin zastępczy.

(3) Obowiązek ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. (1)) nie dotyczy gmin, liczących do 5.000 mieszkańców, jeżeli w gminach tych ustanowiony jest urząd wójta zawodowego (art. 49). Władza nadzorcza może również zwolnić z obowiązku ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. (1)) powyższe gminy, jeżeli wójt posiada kwalifikacje na sekretarza gminnego i czynności służbowe są głównym zajęciem wójta.

(4) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania przepisów, normujących sprawę wykształcenia i praktyki, wymaganej od osób, powoływanych na stanowisko sekretarza gminnego, oraz ustalających program egzaminów tudzież skład komisji egzaminacyjnych. Wykształcenie, wymagane od kandydatów na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej, określa miejscowy statut służbowy, uchwalony przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy (art. 14 ust. (5)).

Art. 14. (1) Sekretarza gminnego powołuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolejalnie, po zatwierdzeniu uchwały przez starostę powiatowego, który zasięga uprzednio opinii wydziału powiatowego. Jeżeli gmina ustanowi stanowisko zastępcy sekretarza gminnego, w powyższy sposób również odbywa się powoływanie i zwalnianie zastępcy.

(2) Pozostałych pracowników gminnych przyjmuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolejalnie.

(3) Przyjmowanie i zwalnianie sekretarza gminnego oraz pozostałych pracowników gminnych następuje z zachowaniem praw nabytych, zastrzeżonych w ustawach specjalnych.

(4) Sekretarz gminny bierze udział w obradach zarządu gminnego i rady gminnej z głosem doradczym i protokółuje uchwały tych organów. Postanowienia art. 9 stosują się również do sekretarza gminnego.

(5) Zakres obowiązków i praw sekretarza gminnego oraz innych pracowników gminnych, jak również przepisy dyscyplinarne ustala w granicach ustaw specjalnych statut służbowy, uchwalony na wniosek zarządu gminnego przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy.

Gromada.

Art. 15. (1) Obszar gminy wiejskiej, jeżeli nie stanowi jednej miejscowości, dzieli się na gromady.

Fragment ustawy o częściowej zmianie ustroju gminnego (Dz. U. rok 1933, nr 35, poz.

Przy zmianie ustroju gminnego w całym kraju przeprowadzono także urzędowy podział gmin na gromady (sołectwa) podając urzędowe nazwy miejscowości. Wykazy takie przedstawione są poniżej.

W gminie Jastrzębie powołano gromady: Jankowo, Jastrzębie, Karnkowo, Rumunki Karnkowo, Kolankowo, Konotopie, Maliszewo, Okręg, Trzebiegoszcz i Złotopol²⁹.

W gminie Kłokock powołano gromady: Barany, Białowieżyn, Grabiny, Ignackowo, Kłokock, Krzyżówki, Ostrowite, Ostrowitko, Radomice, Ryszewek, Suszewo, Szczepanki i Tomaszewo³⁰.

W gminie Bobrowice powołano między innymi gromady: (ówczesna pisownia): **Brzeźno** (wieś Brzeźno, kolonia Brzeźno, folwark Brzeźno, Czarnarola, Konstantynowo, Stawiska i Banachy), gromadę **Drozdowiec** (Krawcewopólko, Wierzbinki, Drozdowiec, Zdrójki, Dębiki, Gołębiska i Zarzeczce, gromadę Komorowo (wieś Komorowo, rumunki Komorowo i folwark Komorowo), **Ośmiałowo** (wieś Ośmiałowo i folwark Ośmiałowo), gromadę **Żabieniec** (Lipówiec i Żabieniec)³¹.

W gminie Czarne powołano między innymi gromady: **Głodowo** (wieś i folwark Głodowo), **Huta Głodowo** (wieś Huta Głodowo, rumunki Pismaki)³².

W gminie Szpetal powołano między innymi gromady: **Łochocin** (wieś Łochocin, folwark Łochocin), gromadę **Popowo** (wieś Popowo, wieś Karasiewo), gromadę **Wichowo** (wieś Wichowo, wieś Sempliny, folwark Wichowo).

W gminie Narutowo powołano między innymi gromadę **Chodorążek** (wieś Chodorążek, folwark Chodorążek i rumunki Chodorążek), gromadę **Wierzbick** (wieś Wierzbick i folwark Wierzbick) oraz **Piątki** (wieś Piątki, kolonia Łepiczyna i wieś Suradowo)³³.

²⁹ *Warszawski Dziennik Urzędowy*, 1933 nr 14 poz. 136.

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

³² Tamże.

³³ Tamże.

GMINA JASTRZĘBIE zostaje podzielona na następujące gromady:

- 1) JANKOWO (w. Jankowo, w. Zalesie).
- 2) JASTRZĘBIE (w. Jastrzębie, folw. Jastrzębie, w. Chlebowo, folw. Chlebowo).
- 3) KARNKOWO (w. Karnkowo, w. Cebrysze-wo, folw. Karnkowo, w. Głogi, os. Piekiełko, os. młyn. Wyrzuty, os. Karnkowo Las, os. Siedliska).
- 4) RUMUNKI KARNKOWO (rum. Karnkowo).
- 5) KOLANKOWO (w. Kolankowo, folw. Kolan-kowo, w. Jączywek, w. Nagórzynek, w. Wiadomy).
- 6) KONOTOPIE (w. Konotopie, folw. Konoto-pie A., folw. Konotopie D.).
- 7) MALISZEWO (w. Maliszewo, folw. Malisze-wo, rum. Maliszewo).
- 8) OKRĘG (w. Wilczewo Okręg, w. Okręg Rut-kowo, rum. Jastrzębie).
- 9) TRZEBIEGOSZCZ (w. Trzebiegoszcz).
- 10) ŻŁOTOPOLE (w. Żłotopole, folw. Żłotopole, kol. Buchowo).

GMINA KŁOKOCK zostaje podzielona na na-
stępujące gromady:

- 1) BARANY (w. Barany, par. Barany).
- 2) BIAŁOWIEŻYN (w. Białowieżyn, par. Bia-łowieżyn, w. Biskupin, folw. Biskupin, os. młyn. Biskupianka).

- 3) GRABINY (w. Grabiny, par. Grabiny, par. Grabiny A, par. Grabiny B., par. Grabiny C., par. Grabiny D.).
- 4) IGNACKOWO (w. Ignackowo, rum. Ignacko-wo, rum. Ignackowo B., rum. Ignackowo A, par. Ignackowo Mencowizna).
- 5) KŁOKOCK (w. Kłokock, folw. Kłokock, w. Elzanowo).
- 6) KRZYŻÓWKI (w. Krzyżówki, w. Rutki, w. Popielarka).
- 7) OSTROWITE (w. Ostrowite, par. Ostrowite lit. b., par. Ostrowite B., par. Ostrowite C).
- 8) OSTROWITKO (w. Ostrowitko, par. Ostro-witko A).
- 9) RADOMICĘ (w. Radomice, folw. Radomice, rum. Radomice, karczma Radomice, os. młyn. Radomice).
- 10) RYSZEWEK (w. Ryszewek, karczma Rysze-wek).
- 11) SUSZEWO (w. Suszewo, folw. Suszewo, rum. Suszewo).
- 12) SZCZEPANKI (w. Szczepanki Duże i Małe, par. Szczepanki lit. B, par. Szczepanki B, par. Szczepanki C., par. Szczepanki D, par. Szczepanki E, par. Szczepanki F., w. Pod-kłokock).
- 13) TOMASZEWO (w. Tomaszewo).

**Podział gmin Jastrzębie i Kłokock na gromady (*Warszawski Dziennik Wojewódzki*, 1933,
nr 14, poz. 136)**

Gminy Jastrzębie i Kłokock i inne należały do województwa warszawskiego do 31 marca 1938 roku. Następnie zostały włączone wraz z powiatem lipnowskim do województwa pomorskiego (z siedzibą w Toruniu)³⁴. Tak podział administracyjny utrzymał się do jesieni 1939 roku.

³⁴ Dz. U. 1937, nr 46 poz. 350.

II WOJNA ŚWIATOWA

1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa. W początku września okolice Lipna znalazły się pod okupacją niemiecką. Niemcy całe województwo pomorskie wcielili do III Rzeszy, wraz z niedawno włączonym powiatem lipnowskim. Utworzono nowy Okręg Rzeszy Gdańsk-Prusy Zachodnie.

Był to czas ograniczenia praw ludności polskiej, germanizacji, rozwiązano wszelkie polskie urzędy i instytucje.

LATA 1945-1954

W początkach 1945 roku powiat lipnowski zostały zajęty przez Armię Czerwoną. Już od latem 1944 roku w Lublinie funkcjonował Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego korzystający z osłony ZSRR, który w styczniu 1945 roku przekształcono w Tymczasowy Rząd Rzeczypospolitej Polskiej. Powrócono do przedwojennych rozwiązań prawnych na poziomie gmin i reaktywowano dawne podziały administracyjne. Już w sierpniu 1944 roku zadecydowano przywróceniu województwa pomorskiego z siedzibą w Toruniu. Jego organizację rozpoczęto dopiero w lutym 1945 roku, jednak wkrótce siedzibę władz wojewódzkich przeniesiono do Bydgoszczy.

Władze PKWN-u wprowadziły także nowe rozwiązania ustrojowe, ustanowiono rady narodowe, wzorowane na rozwiązaniach sowieckich. Ustrój rad narodowych został określony w dekreście z 11 września 1944 roku o organizacji i zakresie działań rad narodowych³⁵. Rady narodowe włączono do systemu samorządowych gmin wiejskich, zastępując rady gminy. Ostateczny kształt organizacji powojennego samorządu lokalnego został określony na mocy dekretu z 23 listopada 1944 roku³⁶.

Według tych rozwiązań gminne rady narodowe składały się z nie mniej niż 16 i nie więcej niż 36 radnych, *reprezentujących w miarę możliwości ludność poszczególnych wsi*. Radnych od tej pory nie wybierała społeczność gminna, lecz powoływano (delegowano) ich przez legalne organizacje polityczne i społeczne. W praktyce decydowały o tym gminne i powiatowe struktury PZPR (do 1948 roku PPR) delegując zaufanych ludzi.

Na czele gminnej rady narodowej stało prezydium złożone z przewodniczącego, zastępcy i kilku członków. Był to także organ uchwałodawczy zbierający się na sesjach, tak jak gminna rada narodowa³⁷.

Organem wykonawczym gminy pozostał początkowo zarząd gminy, jednak jego ranga spadła do roli wykonawcy uchwał gminnej rady narodowej i prezydium. Rola wójta obniżała się na rzecz przewodniczącego prezydium.

Urząd gminy pozostał w niezmiennym kształcie, jednak od czasu okupacji niemieckiej był on bardziej rozbudowany. Wzrastała biurokracja. W ówczesnym urzędzie gminy pracowali: sekretarz gminy, referent finansowo-podatkowy, referent wojskowy,

³⁵ Dz. U. 1944, nr 5, poz. 22.

³⁶ Dz. U. 1944, nr 14, poz. 74.

³⁷ Tamże.

referent gospodarczo-społeczny, drogomistrz, kancelista oraz praktykant.

Organami pomocniczymi dla gmin pozostały gromady, jednak zlikwidowano rady gromadzkie.

Miasta Gminy wiejskie	Ludność					
	ogółem	męż- czy- źni	ko- biety	w wieku lat		
				poni- żej 18	18-59	60 i wię- cej
Gminy wiejskie						
Bobrowniki	3178	1485	1693	1364	1599	215
Chalin	5234	2466	2768	2176	2688	370
Czarne	5310	2467	2843	2317	2680	313
Czernikowo	5324	2548	2776	2211	2704	409
Dobrzejewice	5079	2350	2729	2123	2554	402
Jastrzębie	4034	1891	2143	1682	2070	282
Kikoł	5625	2612	3013	2381	2855	389
Kłokock	3397	1625	1772	1500	1685	212
Ligowo	4019	1930	2089	1770	1943	306
Mazowsze	7302	3483	3819	3315	3670	317
Nowogród	5201	2527	2674	2271	2611	319
Ossówka	4205	1950	2255	1794	2123	288
Skępe	8614	3967	4647	3695	4273	646
Szpetal	7222	3437	3785	3220	3506	496
Tłuchowo	3963	1831	2132	1707	1981	275
Zaduszniki	4946	2394	2552	2214	2430	302

Dane ze spisu powszechnego z 1946 roku (*Powszechny sumaryczny spis ludności z dnia 14 lutego 1946 roku*, Warszawa 1947, s. 41)

Powiat lipnowski powrócił do województwa pomorskiego. W 1950 roku województwo pomorskie zostało przemianowane na województwo bydgoskie³⁸.

³⁸ Dz. U. 1950, nr 28 poz. 255.

Inne ważne zmiany w administracji gminnej nastąpiły także w 1950 roku. Wtedy to na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku *O terenowych organach jednolitej władzy państwowej*³⁹ zniesiono w Polsce samorząd terytorialny. Likwidacji uległ nawet urząd wójta czy starosty. Wszelkie funkcje uchwałodawcze i wykonawcze przejęły rady narodowe: gminne rady narodowe i prezydium. W prezydium zasiadali: przewodniczący, zastępca przewodniczącego, sekretarz prezydium i członek prezydium. Ten organ przejął funkcje dawnego zarządu gminy. Przewodniczący i sekretarz prezydium przeszli na stały etat w urzędzie gminy. W tym okresie w urzędzie gminy funkcjonowały referaty: ogólnoadministracyjny, finansowy, spraw socjalnych i kulturalnych, wojskowy i spraw rolnych.

Gmina nadal podzielona była na gromady, w większości te same, które powołano w 1934 roku. W gminie Jastrzębie były to gromady: Jankowo, Jastrzębie, Karnkowo, Kolankowo, Konotopie, Maliszewo, Okrąg, Rumunki Karnkowo, Trzebiegoszcz i Złotopole⁴⁰. W gminie Kłokock funkcjonowały gromady (sołectwa): Barany, Białowieżyn, Grabiny, Ignackowo, Kłokock, Krzyżówki, Ostrowite, Ostrowitko, Radomice, Suszewo, Szczepanki i Tomaszewo⁴¹.

³⁹ Dz. U. 1950, nr 14, poz. 130.

⁴⁰ *Wykaz gromad Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej według stanu z dnia 1 lipca 1952 roku*, Warszawa 1952, s. 33.

⁴¹ Tamże.

Podział na gminy na mapie z 1952 roku

Rok 1954 zakończył działalność gmin ustanowionych jeszcze w latach 60-tych XIX wieku, rozpoczął się nowy okres w dziejach polskiej wsi⁴².

⁴² Formalnie zakończyły działalność wraz z pierwszą sesją gromadzkiej rady narodowej, miało to miejsce zazwyczaj w połowie grudnia 1954 roku.

GROMADZKIE RADY NARODOWE 1954-1972

Grudzień 1954 roku stał się przełomowy dla administracji polskiej wsi. To właśnie wtedy zlikwidowano gminy i powołano gromady (nie mylić z gromadami - sołectwami z lat 1945-1954)⁴³. Gromady z założenia były niewielkimi jednostkami podziału terytorialnego obejmującymi po kilka miejscowości z jednym ośrodkiem - większą wsią. Miał to być początek tworzenia w Polsce kolchozów - wzorem ZSRR.

Gromadą kierowała gromadzka rada narodowa - organ uchwałodawczy - wybierana w wyborach powszechnych z jedynej listy Frontu Jedności Narodu. Pierwsze wybory do rad gromadzkich przeprowadzono 5 grudnia 1954 roku, kolejne miały miejsce: 2 lutego 1958 roku, 16 kwietnia 1961, 30 maja 1965 i 1 czerwca 1965. Kadencje trwały początkowo 3, potem 4 lata.

Podobnie jak w latach 1950-1954 z grona radnych wyłaniano prezydium złożone z następujących osób: przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i dwóch, trzech członków⁴⁴.

Przewodniczący i sekretarz prezydium byli stałymi pracownikami biura gromadzkiego. Zatrudniano w nim dodatkowo kilku urzędników.

Do 1958 roku kompetencje gromad były bardzo ograniczone i sprowadzały się w zasadzie do wykonywania poleceń władz powiatowych. Gromady zajmowały się w tym okresie głównie egzekwowaniem wysokich podatków i obowiązkowych dostaw płodów rolnych. Gromady podzielone były na wsie, na których czele postawiono tak zwanych "pełnomocników gromadzkich" narzucanych przez władze gromadzkie bez konsultacji z mieszkańcami danej wsi.

⁴³ Dz. U. 1954, Nr 43, poz. 191.

⁴⁴ Tamże.

USTAWA

z dnia 25 września 1954 r.

o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych.

W celu

- włączenia coraz szerszych rzesz pracujących chłopów do udziału w rządzeniu Państwem, rozwijania ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi,
- sprawniejszego zaspokajania potrzeb materialnych i kulturalnych ludności,
- dalszego zbliżenia organów władzy państwowej do najszerszych mas pracujących wsi — stanowi się, co następuje:

Rozdział I.

Utworzenie gromad.

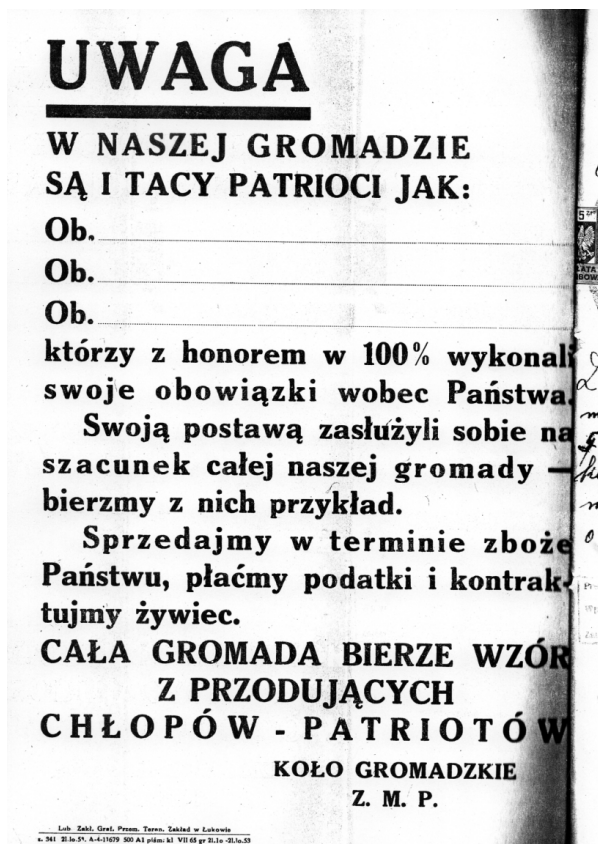
Art. 1.

W miejsce dotychczasowych gmin i gromad tworzy się nowe gromady, jako jednostki podziału administracyjnego wsi.

Art. 2.

W skład gromady powinny wchodzić wsie, położone na terenie jednej gminy lub sąsiadujących ze sobą gmin, powiązane komunikacyjnie oraz posiadające wspólne urządzenia gospodarcze, kulturalne lub zdrowotne.

Fragment ustawy o podziale administracyjnym wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. 1954, Nr 43, poz. 191)

Przykład plakatu z okresu gromadzkich rad narodowych

Duże zmiany przyniósł rok 1958. Wtedy to porzucono w Polsce kurs na wierne upodobnienie Polski do ZSRR. Zrezygnowano nawet z forsowanej wcześniej pełnej kolektywizacji rolnictwa. W lutym 1958 roku weszła w życie nowa ustawa o radach narodowych dająca gromadom większe uprawnienia⁴⁵. Do zadań gromadzkich rad należało w szczególności: *współdziałanie z kółkami rolniczymi, spółdzielniami produkcyjnymi, dbanie o prawidłową gospodarkę w lasach, współdziałanie ze spółdzielniami w zakresie zaopatrzenia i usług, zarząd mieniem gromadzkim, drobnymi zakładami produkcyjnymi, usługowymi, zabezpieczenie pomieszczeń i obsługa szkół podstawowych, przysposobienia rolniczego, izb porodowych, bibliotek*⁴⁶.

Władze państwa zdały sobie sprawę, że istnienie wielu, niewielkich gromad było nieuzasadnione ekonomicznie. Czasem w siedzibie gromady, z tak zwanych "urzędów gromadzkich", istniała tylko szkoła podstawowa i biuro gromadzkie. Rozpoczęto zatem proces scalania gromad w większe jednostki, który trwał aż do początków lat 70-tych.

Tak jak poprzednio na czele gromady nadal stała gromadzka rada narodowa wybierana w wyborach powszechnych. Z grona radnych powoływano prezydium złożone z następujących osób: przewodniczący, zastępca i dwóch-trzech członków prezydium. Prezydium wspólnie reprezentowało gromadę na zewnątrz, chociaż stałym pracownikiem gromadzkim pozostawał tylko przewodniczący. Gromadzka rada narodowa wybierała także komisje gromadzkie. Typowe komisje z tamtych czasów to:

- mandatowa,
- rolna
- mienia gromadzkiego,
- finansowo-budżetowa
- kultury, oświaty i zdrowia.

W gronie prezydium zabrakło sekretarza prezydium, powołano natomiast stanowisko sekretarza gromadzkiego nadzorującego pracę biura gromadzkiego⁴⁷. Zatrudniano go na czas nieokreślony niezależnie od kadencji rad narodowych (gromadzkiej rady i prezydium).

W poszczególnych wsiach powołano na nowo sołtysów, w miejsce dotychczasowych pełnomocników gromadzkich. Sołtysów, jak dawniej, wybierała dana wieś na zebraniu

⁴⁵ Dz. U. 1958, nr 5, poz. 16 (tekst ujednolicony Dz. U. 1975, nr 26, poz. 139).

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Nie wchodził w skład prezydium.

wiejskim, jednak musieli oni uzyskać akceptację władz gromadzkich.

Powyższy ustrój gromadzki funkcjonował do 1972 roku. System ten był dość mało efektywny. Niewielu urzędników gromadzkich posiadało chociaż średnie wykształcenie. Płace były niskie. Lata 60-te to czas tak zwanej "małej stabilizacji" w ramach PRL-u.

W latach 1954-1972 na obszarze współczesnej Gminy funkcjonowały następujące gromady:

GROMADA BARANY 1954 - 1959

W skład gromady Barany z siedzibą GRN w Baranach, weszły obszary gromad: Barany, Grabiny, Krzyżówki z gminy Kłokock oraz gromada Gnojno z gminy Bobrowniki i gromada Lisek z gminy Szpetal.⁴⁸

Gromada Barany przetrwała do końca 1959 roku, uchwałą ówczesnych władz wojewódzkich gromada została zniesiona. Wsie: Barany, Grabiny, Krzyżówki i miejscowość Rutki włączono do gromady Radomice. Wieś Gnojno i miejscowości: Lisek, Stara Rieczna, Sowia Góra i Rumunki Brzustowo włączono do gromady Bobrowniki. Miejscowości: Lisek Kolonia, Bednarka, Smólnik, Rumunki Mościska, Popiołkowo i Nowa Rieczna do gromady Łochocin.⁴⁹

GROMADA BRZEŻNO 1954-1959

W skład gromady Brzeżno włączono dotychczasowe gromady: Brzeżno, Dębówiec, Drozdowiec, Komorowo, Oparczyska i Żabieniec ze zniesionej gminy Bobrowniki oraz gromadę Moliszewo z gminy Jastrzbie, a także wsie Wąkole, Zieleniewszczyzna-Młyn i Kolonia Zielona Góra z dotychczasowej gromady Wąkole z gminy Osówka⁵⁰.

Gromada Brzeżno została zniesiona już z końcem 1959 roku. Jej obszar podzielono między sąsiednie gromady: Bobrowniki (Brzeżno, Wąkole, Kolonia-Brzeżno, Żabieniec, Dębówiec, Oparczyska, Komorowo, Rumunki Komorowo, Truminy, Trzciniak, Olszowe Błoto, Jeziorne Łąki, Czarna Rola, Stawiska, Krawcowe Pole, Korytkowo, Wierzbinki, Dębiny, Jażwiny, Zdrojki, Papiernia, Zieleniewszczyzna i Zielona Góra) oraz do gromady Jankowo (Maliszewo, Drozdowiec i Rumunki Maliszewo)⁵¹.

⁴⁸ Dz. Urz. WRN w Bydgoszczy 1954 nr 12 poz. 63.

⁴⁹ Dz. Urz. WRN w Bydgoszczy 1959 nr 8 poz. 93.

⁵⁰ Dz. Urz. WRN w Bydgoszczy 1954 nr 12 poz. 63.

⁵¹ Dz. Urz. WRN w Bydgoszczy, 1959, nr 8 poz. 93.

GROMADA GŁODOWO 1954-1961

W skład gromady Głodowo włączono dotychczasowe gromady: Głodowo, Huta Głodowo i Rumunki Głodowo (bez miejscowości Glewo) ze zniesionej gminy Czarne, dotychczasowe gromady Piątki i Wierzbick ze zniesionej gminy Narutowo oraz dotychczasowe gromadę Tomaszewo ze zniesionej gminy Kłock. Do gromady włączono także kolonie Rumunki i Rumiankowo z miasta Lipna⁵².

Gromadę Głodowo zniesiono z końcem 1961 roku. Obszar gromady podzielono między sąsiednie gromady Karnkowo (wsie: Głodowo, Wierzbick, Rumunki-Głodowo i Piątki) oraz Czarne (wsie: Huta Głodowska i Tomaszewo)⁵³.

GROMADA JANKOWO 1954-1968

W skład gromady Jankowo włączono dotychczasowe gromady: Jankowo, Trzebiegoszcz i Konotopie z gminy Jastrzębie⁵⁴.

W lutym 1956 roku z gromady Jonkowo wyłączono część wsi Konotopie i włączono ją do gromady Kikół⁵⁵.

Z początkiem 1960 roku w skład gromady Jankowo włączono wsie: Maliszewo, Drozdowiec i Rumunki Maliszewskie ze zniesionej gromady Brzeźno oraz wsie Makowiska, Kiełpiny (bez lasów państwowych), Wizdendorf Stary, Wizendorf Nowy, Kolonia Makowiska, Kolonia Kiełpiny, Rumunki Niedźwiedzkie i Rumunki Sumin a także południową część wsi Sumin ze zniesionej gromady Sumin⁵⁶.

Kolejne zmiany miały miejsce z dniem 1 stycznia 1961 roku, kiedy to wyłączono z niej pewne obszary leśne włączając je do gromady Osówka. Natomiast do gromady Jankowo włączono inne obszary leśne z gromady Bobrowniki⁵⁷.

⁵² Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 10 poz. 45.

⁵³ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1961, nr 13 poz. 103.

⁵⁴ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 10 poz. 45.

⁵⁵ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1956, nr 4, poz. 14.

⁵⁶ Dz. Urz. WRB Bydgoszcz, 1959, nr 9 poz. 93.

⁵⁷ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1960, nr 14, poz. 101.

Gromadą Jankowo ostatecznie zniesiono z końcem 1968 roku. Jej obszar włączono do gromad: Wola (Makowiska i Kiełpiny), Kikół (Sumin i Konotopie) oraz gromady Lipno (nowo powstałej, sołectwa: Trzebiegoszcz, Jankowo i Maliszewo)⁵⁸.

GROMADA JASTRZĘBIE 1954-1968

W skład gromady Jastrzębie włączono dotychczasowe gromady: Jastrzębie, Okręg i Złotopole ze zniesionej gminy Jastrzębie⁵⁹.

Z początkiem 1960 roku w skład gromady Jastrzębie włączono wsie Gołuchowo, Janowo, Makówiec i Rumunki Makówiec ze zniesionej gromady Makówiec⁶⁰.

Gromada Jastrzębie została zniesiona z końcem 1968 roku i jej obszar stał się częścią nowo powołanej gromady Lipno⁶¹.

GROMADA KARNKOWO 1954

Gromada Karnkowo powstała z obszaru dotychczasowych gromad: Karnkowo-Rumunki, Karnkowo i Kolankowo ze zniesionej gminy Jastrzębie oraz dotychczasowej gromady Chodorążek ze zniesionej gminy Narutowo.

Z dniem 1 stycznia 1960 do gromady włączono wieś Żuchowo ze zniesionej gromady Wioska⁶².

1 stycznia 1962 roku dodatkowo włączono także miejscowości: Głodowo, Wierzbick, Rumunki-Głodowo i Piątki ze zniesionej gromady Głodowo⁶³. W tym samym czasie z gromady wyłączono część wsi Chodorążek (kilka gospodarstw rolnych) i włączono je do gromady Skępe⁶⁴.

1 stycznia 1969 roku do gromady Karnkowo włączono także miejscowość Huta

⁵⁸ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1968, nr 12 poz. 95.

⁵⁹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 10 poz. 45.

⁶⁰ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959 nr 8, poz. 93.

⁶¹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1968, nr 12 poz. 95.

⁶² Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959, nr 8, poz. 93.

⁶³ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1961, nr 13, poz. 103.

⁶⁴ Tamże, poz. 102.

Głodowo ze zniesionej gromady Czarne oraz Lubowiec z gromady Skepe⁶⁵.

Gromada została zniesiona z końcem 1972 roku. Jej obszar podzielono między gromady Chrostkowo (Lubówiec) i Lipno (Chodorążek, Karnkowo, Karnkowo-Rumunki, Kolankowo, Żuchowo, Wierzbick, Piątki, Głodowo, Huta Głodowo i Rumunki Głodowo)⁶⁶.

GROMADA ŁOCHOCIN 1954-1971

W skład gromady Łochocin włączono dotychczasowe gromady: Łochocin, Popowo, Zbytkowo i Wichowo ze zniesionej gminy Szpetal⁶⁷.

Z początkiem 1960 roku w skład gromady Łochocin włączono miejscowości: Lisek Kolonia, Bednarka, Smólnik, Rumunki Mościska, Popiołkowo i Nowa ze zniesionej gromady Barany⁶⁸. Z dniem 1 stycznia 1969 roku do gromady włączono także sołectwo Witkowo ze zniesionej gromady Zaduszniki⁶⁹. Natomiast od 1 stycznia 1970 roku do gromady włączono przysiółek Gołąbki (110 ha) ze zniesionej gromady Grochowalsk⁷⁰.

Gromada Łochocin została zniesiona z końcem 1971 roku. Formalnie ją połączono z gromadą Radomice, w rzeczywistości ją zlikwidowano⁷¹.

GROMADA OSTROWITE 1954-1959

W skład gromady Ostrowie włączono dotychczasowe gromady: Ostrowite, Ostrowitko, Szczepanki i Suszewo ze zniesionej gminy Kłokock oraz wieś i kolonię Witkowo z dotychczasowej gromady Witkowo z gminy Zaduszniki⁷².

Gromadę zniesiono z końcem 1959 roku. Obszar gromady podzielono między

⁶⁵ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1971, nr 19 poz. 188.

⁶⁶ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1971, nr 19, poz. 188.

⁶⁷ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 10 poz. 45.

⁶⁸ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959, nr 8, poz. 93.

⁶⁹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1968, nr 12, poz. 95.

⁷⁰ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1970, nr 5, poz. 34.

⁷¹ Dz. Urz. WRB Bydgoszcz, 1971, nr 19, poz. 188.

⁷² Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 10 poz. 45.

sąsiednie gromady: Radomice (Ostrowite, Rumunki Ostrowite, Ostrowitko, Suszewo, Rumunki Suszewo, Szczepanki oraz Podkłokock) oraz gromady Zaduszники (Witkowo)⁷³.

GROMADA RADOMICE 1954-1972

W skład gromady włączono dotychczasowe gromady: Radomice, Ignackowo, Kłokock i Białowieżyn z gminy Kłokock oraz obszar gromady Ośmiałowo ze zniesionej gminy Szpetal⁷⁴.

Z początkiem 1960 roku w skład gromady włączono dodatkowo wsie Barany, Grabiny i Krzyżówki oraz miejscowość Rutki ze zniesionej gromady Barany oraz wsie: Ostrowite, Rumunki Ostrowite, Ostrowitko, Suszewo, Rumunki Suszewo, Szczepanki i Podkłokock ze zniesionej gromady Ostrowite⁷⁵.

Z końcem 1961 roku z gromady Radomice wyłączono wieś Suszewo i włączono do gromady Czarne⁷⁶.

Z dniem 1 stycznia 1969 roku w skład gromady włączono sołectwo Tomaszewo ze zniesionej gromady Czarne oraz Komorowo z gromady Bobrowniki⁷⁷.

Z końcem 1969 roku z gromady wyłączono wieś Oparczyska (554 ha) i włączono ją do gromady Bobrowniki⁷⁸.

Z dniem 1 stycznia 1972 roku w skład gromady Radomice włączono sąsiednią gromadę Łochocin⁷⁹. W takim kształcie terytorialnym gromada funkcjonowała do końca 1972 roku.

⁷³ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959, nr 8 poz. 93.

⁷⁴ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 10 poz. 45.

⁷⁵ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1959, nr 8 poz. 93.

⁷⁶ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1961, nr 13, poz. 102.

⁷⁷ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1968, nr 12 poz. 96.

⁷⁸ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1970, nr 5 poz. 34.

⁷⁹ Oficjalnie połączono gromady w jedną gromadę. Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1971, nr 19 poz. 188.

GROMADA LIPNO 1969-1972

Nową gromadę powołano z początkiem 1969 roku. Siedzibą gromady stało się Lipno. Podstawą terytorialną gromady stała się dotychczasowa (zlikwidowana) gromada Jastrzębie. Do gromady Lipno dołączono także sołectwa: Trzebiegoszcz, Jankowo i Maliszewo ze zniesionej gromady Jankowo oraz pewne grunty rolne wchodzące dotychczas w skład miasta Lipno⁸⁰.

Gromada Lipno od 1 stycznia 1972 roku znacznie powiększyła swój obszar, bowiem włączono w jej skład dodatkowo miejscowości: Chodorążek, Karnkowo, Karnkowo-Rumunki, Kolankowo, Żuchowo, Wierzbick, Piątki, Głodowo, Huta Głodowo i Rumunki Głodowo ze zniesionej gromady Karnkowo. Jednocześnie wyłączono z gromady miejscowości: Gołuchowo, Janowo i Makówiec włączając je do gromady Chrostkowo⁸¹.

Już rok później gromada została zlikwidowana i stała się podstawą utworzenia gminy wiejskiej Lipno.

⁸⁰ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1968 nr 12, poz. 95 oraz Dz. U. 1968, nr 45, poz. 95.

⁸¹ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1971 nr 19 poz. 188-189.

14. gromadę **Janikowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Janikowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Giebnia, Janikowo, Kołuda Mała, Kołuda Wielka, Ostrowo, Sielec i Węgierce z gminy Inowrocław-Zachód;
15. gromadę **Jaksice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Jaksicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Czyste, Jaksice, Pławin, Radówek, Gnojno i Sławęcın z gminy Inowrocław Zachód;
16. gromadę **Kościelec** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kościelcu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Gorzany, Kościelec, Bałkowo, Rycerzewo, Cieslin i wsie: Rycerzewko oraz Sójkowo z gminy Inowrocław Zachód;
17. gromadę **Tuczno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Tucznie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Tuczno, Tuczno Cukrownia i Łącko z gminy Inowrocław Zachód;
18. gromadę **Bachorce** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bachorcach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Bachorce, Brodzki i Piecki z gminy Inowrocław Zachód; Głębokie i Gocanówko z gminy Chelmce w powiecie inowrocławskim;
19. gromadę **Kruszwica** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kruszwicy; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Łągiewniki, Kobylniki, Rzepowo, Rzepiszyn, Polanowice, Sokolniki i Sławsko Wielkie z gminy Kruszwica;
20. gromadę **Racice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Racicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Racice, Lachmirowice, Chrosno, Sukowy i Giżewo z gminy Kruszwica;
21. gromadę **Tupadły** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Tupadłach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Tupadły i Janowice z gminy Kruszwica oraz gromady: Piotrkowice, Żalinowo, Krusza Duchowna i wieś Żerniki stanowiąca część obszaru gromady Markowice z gminy Strzelno Północ z powiatu mogileńskiego;
22. gromadę **Wola Wapowska** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Woli Wapowskiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Wola Wapowska, Papros, Wróble i Piaski z gminy Kruszwica;
23. gromadę **Broniewo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Broniewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Broniewo, Bronimierz, Liszkowo i Tupadły z gminy Rojewo oraz gromada Dąbrowy Wielkie z gminy Solec Kujawski z powiatu bydgoskiego;
24. gromadę **Płonkowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Płonkowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Dąbie, Dobiesławice, Jurancice, Kępa Kujawska i Płonkowo z gminy Rojewo;
25. gromadę **Rojewo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rojewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Jaszczółtowo, Jezuitska Struga, Liszkowice, Płonkówko, Rojewo, Ściborze i Wybranowo z gminy Rojewo;
26. gromadę **Rojewice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rojewicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Glinno Wielkie, Glinki, Jarki, Osiek Wielki, Osieczek, Starawieś i Zawiszyn z gminy Rojewo oraz gromada Chrośna i część lasów Leszyce z gminy Solec Kujawski z powiatu bydgoskiego (o obszarze 648,29 ha);
27. gromadę **Jordanowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Jordanowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Jordanowo, Leszcze, Dzwierzchno, Lisewo Kościelne i Rucewko z gminy Złotniki Kujawskie;
28. gromadę **Palczyn** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Palczynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Palczyn, Pechowo, Dąbrówka Kujawska, Będzitowo i Krążkowo z gminy Złotniki Kujawskie;
29. gromadę **Złotniki Kujawskie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Złotnikach Kujawskich;

w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Złotniki Kujawskie, Niszczewice, Gniewkówiec, Dobrogoście, Rucewo i miejscowość Tarkowo Górne z dotychczasowej gromady Tarkowo gminy Złotniki Kujawskie.

Sekretarz IV Sesji
St. Jaroszowa

Przewodniczący IV Sesji
K. Maludziński

UCHWAŁA Nr 24/8
Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy
z 5 października 1954

w sprawie podziału na gromady powiatu **lipnowskiego**.

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z 25 września 1954 o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43 poz. 191) Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy uchwała co następuje:

W powiecie lipnowskim w województwie bydgoskim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę **Barany** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Baranach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Barany, Grabiny, Krzyżówki z gminy Kłokock oraz gromada Gnojno z gminy Bobrowniki i gromada Lisiek z gminy Szpetal;
2. gromadę **Bobrowniki** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bobrownikach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Bobrowniki, Bobrowniki Pole, Białe Błota, Bógpomóż Stary, Polichnowo i Rybitwy z gminy Bobrowniki;
3. gromadę **Brzeźno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Brzeźnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Brzeźno, Dębówiec, Drozdowiec, Komorowo, Oparczyska i Zabieniec z gminy Bobrowniki oraz gromada Moliszewo z gminy Jastrzębie i obszary wsi Wąkole, Zieleniewszczyzna-Młyn i Kolonia Zielona Góra z gromady Wąkole z gminy Osówka;
4. gromadę **Czarne** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Czarnem; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Czarne, Czarne Rumunki, Suradówek, Piaseczno, Orłowo oraz miejscowość Słewo z dotychczasowej gromady Rumunki Głodowo z gminy Czarne;
5. gromadę **Chalin** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chalinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Chalin, Kolonia Chalin, Trzcianka, wieś Ruszkowo z gromady Michalkowo i wieś Czartowo z gromady Kamienica z gminy Chalin;
6. gromadę **Ciechocin** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ciechocinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Ciechocin, Nowa Wieś, Miliszewy z gminy Nowogród i gromada Małszyce z gminy Dobrzejewice oraz gromada Elgiszewo i część gruntu (las) z gromady Chelmonie z gminy Kowalewo z powiatu wąbrzeskiego;
7. gromadę **Czernikowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Czernikowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Czernikowo, Czernikówo, Wygoda, Zimny Źródło z gminy Czernikowo oraz gromady Steklina i Jackowo z gminy Mazowsze;
8. gromadę **Dyblin** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Dyblinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Dyblin, Bachorzewo, Zbyszewo i Płomiany bez wsi i kolonii Wierzniczka z gminy Chalin oraz gromady Główny bez wsi Płonczyńska i Wylazłowa z gminy Czarne;
9. gromadę **Działyń** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Działyniu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Działyń, Działyń Nowy i Remblocha z gminy Mazowsze;
10. gromadę **Fabianki** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Fabiankach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Chelmica Mała, Chelmica Duża, Cyprianka, Fabianki i Świętkowizna z gminy Szpetal;
11. gromadę **Głodowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Głodowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Głodowo, Huta Głodowo i Rumunki Głodowo bez miejscowości Glewo z gminy Czarne, gromada Piątki i Wierzbick z gminy Narutowo oraz gromada Tomaszewo z gminy Kłokock i kolonia Rumunki, Rumiankowo z obszarów miasta Lipna;

**Akt powołania gromadzkich rad narodowych w powiecie lipnowskim (Dz. Urz. WRN
Bydgoszcz, 1954, nr 12, poz. 63)**

12. gromadę **Głogowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Głogowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Brzozówka, Dobrzejewice, Głogowo, Zawaly z gminy Dobrzejewice;
13. gromadę **Grochowalsk** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Grochowalsku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Grochowalsk, Glewo, Kisielewo, Krępa, Krojczyn bez kolonii Podlasie, Szpiegowo, Tułibowo z gminy Zaduszniki;
14. gromadę **Huta** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Hucie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Huta Ławiczek bez kolonii Kujawy, Zajezierze z gminy Narutowo, gromada Małonin z gminy Tłuchowo i gromada Gorzeszyn z gminy Ligowo;
15. gromadę **Jankowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Jankowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Jankowo, Trzebiegoszcz i Konotopie z gminy Jastrzębie;
16. gromadę **Jasien** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Jasieniu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Jasien, Julkowo, Kamień Kmiecny, Turza Nowa, Turza Wilcza z gminy Tłuchowo oraz gromada Będzeń z gminy Czarne;
17. gromadę **Jastrzębie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Jastrzębiu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Jastrzębie, Okręg, Złotopole z gminy Jastrzębie;
18. gromadę **Karnkowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Karnkowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Karnkowo-Rumunki, Karnkowo, Kolankowo z gminy Jastrzębie oraz gromada Chodorążek z gminy Narutowo;
19. gromadę **Kikół** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kikole; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kikół wieś, Kikół osada, Jarczewo, Lubin, Grodzeń, Wołecin z gminy Kikół;
20. gromadę **Kukowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kukowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Czermno i Moczadła z gminy Narutowo;
21. gromadę **Ligowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ligowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Dobaczewo, Gozdy, Ligowo, Ligówko, Małanowo Nowe, Osiek, Rokicie z gminy Ligowo oraz gromada Kokoszczyń z gminy Gójsk w powiecie sierpeckim;
22. gromadę **Lenie Wielkie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Leniach Wielkich; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Lenie Wielkie, Głowina, Kamienica bez wsi Czartowo, Michalkowo bez wsi Ruszkowo z gminy Chalin;
23. gromadę **Łąkie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Łąkiem; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Łąkie, Franciszkowo, Sarnowo z gminy Narutowo;
24. gromadę **Łążyn** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Łążynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Łążyn, Kaźmierzewo, Kuźniki, Zębowo z gminy Mazowsze, gromada Łążynek z gminy Dobrzejewice;
25. gromadę **Łochocin** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Łochocinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Łochocin bez parcel Łochockich, Popowo, Zbytkowo, Wichowo z gminy Szpetal;
26. gromadę **Makowiec** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Makówcu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Janowo, Gołuchowo, Makowiec z gminy Kikół oraz gromada Lubówiec z gminy Narutowo;
27. gromadę **Mazowsze** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Mazowszu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Mazowsze, Bernardowo, Kijaszkówiec, Liciszewy z gminy Mazowsze;
28. gromadę **Mokowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Mokowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Mokowo, Mokówko, Płonczyn, Borowo wieś i kolonia Wierzniczka z gromady Płonczyn z gminy Chalin oraz gromady Kochoń i Kamienne Brody z gminy Czarne;
29. gromadę **Moszczonne** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Moszczonem; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kolać, Rybniki, Cieluchowo, Zajezierze z gminy Kikół oraz gromady Dąbrówka i Moszczonne z gminy Zbójno z powiatu rypińskiego;
30. gromadę **Mysłakówko** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Mysłakówku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Małanowo Stare, Małanówko, Mysłakowo, Suminek, Źródła z gminy Ligowo oraz gromady Koziróg Leśny i Koziróg Rzeczný z gminy Tłuchowo;
31. gromadę **Nasiegniewo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Nasiegniewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Nasiegniewo z gminy Zaduszniki i gromada Zarzeczewo z gminy Szpetal;
32. gromadę **Nowogród** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Nowogrodzie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Nowogród, Rudaw, Paliwodziczna, Węgiersk, Sitno, Macikowo z gminy Nowogród;
33. gromadę **Obrowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Obrowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Obrowo, Kawęczyn, Skrzypkowo, Zębówiec z gminy Czernikowo;
34. gromadę **Osiek n/W** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Osieku n/W; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Osiek n/W., Sąsiedzno, Dzikowo, Stajenczynki, Domnikowo z gminy Czernikowo;
35. gromadę **Ostrowite** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ostrowitem; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Ostrowite, Ostrowitko, Szczepanki, Suszewo z gminy Kłokock oraz wieś i kolonia Witkowo z gromady Witkowo z gminy Zaduszniki;
36. gromadę **Osówka** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Osówce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Osówka, Steklin. Witowóz bez kolonii Stajenczynny z gminy Osówka;
37. gromadę **Pokrzywno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pokrzywnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Więcz, Kwirynowo, Nowogródek, Zabłocie oraz kolonia Stajenczynny z gromady Witowóz z gminy Osówka;
38. gromadę **Radomice** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Radomicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Radomice, Ignackowo, Kłokock, Białowieżyn z gminy Kłokock oraz gromada Osmiałowo z gminy Bobrowniki;
39. gromadę **Szpetal Górny** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Szpetalu Górnym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Bogucin, Szpetal Górny, Osiek z gminy Szpetal;
40. gromadę **Skepe** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Skepem; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Skepe oraz kolonia Kujawy, Zajezierze z gromady Ławiczek z gminy Narutowo;
41. gromadę **Świętosław** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Świętosławiu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Świętosław, Morgowo i Piotrkowo z gminy Mazowsze;
42. gromadę **Sumin** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Suminie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Sumin z gminy Kikół oraz gromada Makowiska z gminy Osówka i kolonia Rozstrzały z gromady Wąkołe z gminy Osówka;
43. gromadę **Tłuchowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Tłuchowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Tłuchowo, Tłuchówek, Wyczałkowo, Kamień Kotowy, Kłobukowo z gminy Tłuchowo;
44. gromadę **Wielgie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wielgiem; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Wielgie, Teodorowo, Bętlewo, Tupadły, Rumunki Tupadły, Zakrzewo oraz wieś: Płonczynek, Wylazłowo z gromady Głowczyn z gminy Czarne oraz gromady Nowa-wieś z gminy Zaduszniki;

Akt powołania gromadzkich rad narodowych w powiecie lipnowskim (Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 12, poz. 63)

GMINNE RADY NARODOWE (GMINY) 1973-1990

Kolejnym przełomowym czasem w dziejach administracji polskiej wsi był rok 1973. Wtedy to ponownie powołano gminy, często w podobnych granicach jak przed 1955 rokiem. Gminy te funkcjonują w większości po dziś dzień. Reforma weszła w życie z dniem 1 stycznia 1973 roku⁸².

Ważnym krokiem było ustanowienie formalnego podziału między funkcjami uchwałodawczymi i wykonawczymi władz gminnych. Najważniejszym organem gminy była gminna rada narodowa jako organ uchwałodawczy wybierana w wyborach powszechnych,⁸³ liczyła od 20 do 50 członków. Ze tego grona wyłaniano prezydium GRN złożone z przewodniczącego⁸⁴, zastępcy i członków prezydium będącymi jednocześnie przewodniczącymi komisji gminnych. Typowe komisje z tamtego okresu to: Planu Budżetu i Finansów, Rolnictwa, Oświaty Kultury i Spraw Socjalnych oraz Ładu i Porządku Publicznego.

Prezydium gminnej rady narodowej reprezentowało gminę na zewnątrz, jednak przewodniczący nie pozostawał stałym urzędnikiem gminnym.

Zupełną nowością było ustanowienie naczelnika gminy - jednoosobowego organu wykonawczego wzorowanego na dawnym wójcie. Naczelnika powoływał i odwoływał wojewoda. Podlegał on służbowo początkowo naczelnikowi powiatu, w następnych latach wojewodzie⁸⁵.

Organem pomocniczym naczelnika gminy był urząd gminy, który dzielił się na trzy zasadnicze piony: biuro urzędu gminy (z sekretarzem biura UG), gminną służbę rolną (z kierownikiem) oraz urząd stanu cywilnego (z kierownikiem USC na czele). Schemat ten prezentowany jest poniżej:

⁸² Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312.

⁸³ Wybory do rad narodowych przeprowadzono 9 grudnia 1973 roku, 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 roku i 19 czerwca 1988 roku. Najdłuższa była kadencja z lat 1978-1984, przedłużona z uwagi na stan wojenny.

⁸⁴ Od połowy lat 70-tych do 1980 roku przewodniczącym obligatoryjnie był I-szy sekretarz komitetu gminnego PZPR.

⁸⁵ Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312.

NACZELNIK GMINY

SEKRETARZ BIURA
URZĘDU GMINY

KIEROWNIK GMINNEJ
SŁUŻBY ROLNEJ

KIEROWNIK URZĘDU
STANU CYWILNEGO

Największym pionem w UG było biuro urzędu gminy. Typowe stanowiska pracy z tego okresu: referent techniczno – kancelaryjny, referent ds. administracyjno – gospodarczych, kultury, oświaty i opieki społecznej, Inspektor ds. organizacyjnych, główny księgowy, referent ds. budżetowych, starszy referent ds. wymiaru podatków i opłat wiejskich, referent ds. podatków i opłat, referent ds. ewidencji ludności, referent ds. rachunkowości podatkowej, referent ds. dowodów osobistych, starszy referent ds. komunikacji, starszy referent ds. kolegium, inspektor ds. wojskowych i przeciwpożarowych, inspektor ds. budownictwa, starszy referent ds. planowania, handlu i usług, stanowisko ds. społecznych, starszy referent ds. zatrudnienia, zaopatrzenia emerytalnego rolników⁸⁶.

W pionie gminnej służby rolnej typowymi stanowiskami były: starszy referent ds. rolnych, referent ds. skupu i kontraktacji, instruktor ds. wiejskiego gospodarstwa domowego, instruktor ds. melioracji i łąkarstwa⁸⁷. W nowym systemie postawiono na fachowość, bowiem każdy urzędnik gminny musiał posiadać przynajmniej średnie wykształcenie.

Jednostkami pomocniczymi gminy były sołectwa z sołtysami na czele, których wybierało zebranie wiejskie.

W skład nowoutworzonej gminy Lipno włączono obszary sołectw: Chlebowo, Chodorążek, Głodowo, Huta Głodowska, Jankowo, Jastrzębie, Karnkowo, Karnkowskie Rumunki, Kolankowo, Lipno, Maliszewo, Okrąg, Piątki, Rumunki Głodowskie, Trzebiegoszcz, Wierzbick i Złotopole z gromady Lipno oraz sołectwa: Białowieżyn, Biskupin, Ignackowo, Kłokock, Krzyżówki, Łochocin, Ostrowite, Ostrowitko, Osmiałowo, Popowo, Radomice, Tomaszewo, Wichowo i Zbytkowo ze zniesionej gromady Radomice⁸⁸.

⁸⁶ Na przykładzie UG Kozłowo w województwie olsztyńskim, schemat z 1977 roku.

⁸⁷ Tamże.

⁸⁸ Dz. U. WRN w Bydgoszczy 1972 nr 17 poz. 200.

5. gminę KRUSZWICA z siedzibą gminnej rady narodowej w Kruszwicy; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
- 1) Baranowo, Chrosno, Giżewo, Grodztwo, Kobylniki, Kraszyce, Dachmirowice, Łągiewniki, Polanowice, Racice, Rzepowo, Słabęcin, Sokolniki, Sukowy, Szarlej i Wielki Sławsk ze zniesionej gromady Kruszwica,
 - 2) Bachorce, Bródzki, Gocanówko, Papros, Piaski, Piecki, Skotniki, Tarnowo, Wola Wapowska, Wróble i Zaborowo ze zniesionej gromady Piecki,
 - 3) Przedbojowice i Żerniki ze zniesionej gromady Tupadły.
6. gminę PAKOŚC z siedzibą gminnej rady narodowej w Pakości; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
- Dziarnowo, Giebnią, Gorzany, Jankowo, Kołuda Mała, Kołuda Wielka, Kościelec, Ludkowo, Ludwiniec, Łącko, Radłowo, Rybitwy, Rycerzewo, Sielec, Węgiec, Wielowieś i Wojdał ze zniesionej gromady Pakość.
7. gminę ROJEWO z siedzibą gminnej rady narodowej w Rojewie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
- Dąbie, Dąbrowa Mała, Glinki, Glinno Wielkie, Jaszczółtowo, Jezuicka Struga, Jurancice, Liszkowice, Liszkowo, Magdaleniec, Mierogoniewice, Osieczek, Osiek Wielki, Płonkowo, Płonkówko, Rojewice, Rojewo, Stara Wieś, Ściborze, Topola, Wybranowo i Zawiszyn ze zniesionej gromady Rojewo.
8. gminę ZOTNIKI KUJAWSKIE z siedzibą gminnej rady narodowej w Złotnikach Kujawskich; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
- 1) Będzitowo, Broniewo, Dąbrówka Kujawska, Dobrogościce, Dźwierchno, Gniewkowiec, Jordano, Krążkowo, Leszcze, Lisewo Kościelne, Mierzwin, Niszczewice, Palczyn, Pęchowo, Rucewko, Rucewo, Tarkowo Górne, Tupadły i Złotniki Kujawskie ze zniesionej gromady Złotniki Kujawskie,
 - 2) Helenowo, Tuczno, Tuczno Cukrownia i Tuczno Wieś ze zniesionej gromady Jaksice.
- § 9
- W powiecie lipnowskim, województwie bydgoskim tworzy się następujące gminy:
1. gminę BOBROWNIKI z siedzibą gminnej rady narodowej w Bobrownikach; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Białe Błota, Bobrownickie Pole, Bobrowniki, Brzeźno, Gnojno, Lisek, Polichnowo, Stare Rybitwy i Stary Bógpomóż ze zniesionej gromady Bobrowniki,
 - 2) Barany, Grabiny, Komorowo i Lisek ze zniesionej gromady Radomice.
 2. gminę CHROSTKOWO z siedzibą gminnej rady narodowej w Chrostkowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Adamowo, Chojno, Chrostkowo, Głębocek, Gołuchowo, Janiszewo, Janowo, Kawno, Ksawery, Lubianki, Lubówiec, Majdany, Makowiec, Nowa Wieś, Nowe Chrostkowo, Obory, Sikórz, Stalmierz i Wildno ze zniesionej gromady Chrostkowo,
 - 2) Franciszkowo ze zniesionej gromady Skępe.
 3. gminę CZERNIKOWO z siedzibą gminnej rady narodowej w Czernikowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

Czernikowo, Czernikótko, Jackowo, Kielpiny, Kijaszkowo, Licieszewy, Makowiska, Mazowsze, Osówka, Parcele Mazowieckie, Pokrzywno, Skwirynowo, Steklin, Steklinek, Witoważ, Wygoda i Zimny Zdrój ze zniesionej gromady Czernikowo.
 4. gminę DOBRZYŃ n. Wisłą z siedzibą gminnej rady narodowej w Dobrzyniu n. Wisłą; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Bachorzewo, Chalin, Kamienica, Kochoń, Kolonia Chalin, Lenie Wielkie, Michałkowo, Mokowo, Mokówko, Płomiany, Ruszkowo, Wierznica i Zbyszewa ze zniesionej gromady Dobrzyń n. Wisłą,
 - 2) Dyblin, Glewo, Głowczyn, Grochowalsk, Kisielewo, Krępa, Krójczyn, Szpiegowo i Tulibowo ze zniesionej gromady Grochowalsk.
 5. gminę KIKÓŁ z siedzibą gminnej rady narodowej w Kikole; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

Ciełuchowo, Dąbrówka, Grodzień, Hornówek, Jarczewo, Kikół, Kikół Wieś, Kółat Rybniki, Konotopie, Lubin, Moszczonne, Sumin, Sumin PGR, Trutowo, Walentowo, Wola, Wołęcín i Zajezerze ze zniesionej gromady Kikół.
 6. gminę LIPNO z siedzibą gminnej rady narodowej w Lipnie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Chlebowo, Chodorążek, Głodowo, Huta Głodowska, Jankowo, Jastrzębie, Karnkowo, Karnkowskie Rumunki, Kolankowo, Lipno, Maliszewo, Okrag, Piątki, Rumunki Głodowskie, Trzebiegoszcz, Wierzbick i Złotopole ze zniesionej gromady Lipno,
 - 2) Białowieżyn, Biskupin, Ignackowo, Kłokock, Krzyżówki, Łochocin, Ostrowite, Ostrowitko, Ośmiałowo, Popowo, Radomice, Tomaszewo, Wichowo i Zbytkowo ze zniesionej gromady Radomice.
 7. gminę SKĘPE z siedzibą gminnej rady narodowej w Skępem; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Boguchwała, Czerarno, Huta, Jarczewo, Likiec, Ławiczek, Łąkie, Moczadła, Sarnowo, Skępe, Szczekarzewo, Wólka i Zagno ze zniesionej gromady Skępe,
 - 2) Zuchowo ze zniesionej gromady Lipno.
 8. gminę TŁUCHOWO z siedzibą gminnej rady narodowej w Tłuchowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:
 - 1) Jasiień, Julkowo, Kamień Kmiecy, Kamień Kotoły, Kłobukowo, Koziróg Leśny, Koziróg Rzeczny, Małomin, Mysłakowo, Mysłakówko, Nowa Turza, Rumunki Jasięńskie, Suminek, Tłuchowo, Tłuchówek, Turza Wilcza i Wyczałkowo ze zniesionej gromady Tłuchowo,
 - 2) Borowo i Trzcianka ze zniesionej gromady Dobrzyń n. Wisłą.

Akt powołania gminy Lipno (Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, nr 17, poz. 200)

Z początkiem czerwca 1975 roku weszła w życie reforma administracji ustanawiająca dwustopniowy podział (zamiast trzystopniowego: województwa, powiaty, gminy). Zlikwidowano powiaty, tworząc jednocześnie nowe, mniejsze województwa (zamiast 17 województw – 49). Gmina Lipno została włączona w skład województwa wrocławskiego⁸⁹.

Wkrótce potem zmieniły się granice gminy Lipno. Z końcem 1975 roku, na mocy rozporządzenia Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, sąsiednia gmina Bobrowniki została zniesiona i podzielona między sąsiadujące gminy. Do gminy Lipno włączono obszary sołectw: Barany, Brzeźno, Grabiny i Komorowo⁹⁰.

Ustrój gminny, prezentowany powyżej, pozostawał bez większych zmian do 1984 roku. Na mocy ustawy z 20 lipca 1983 roku *o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego*⁹¹ wprowadzono samorząd wiejski na poziomie sołectw. Powołano rady sołeckie i nadano sołectwom uprawnienia do samodzielnego decydowania o funduszach. Wybory do rad sołeckich przeprowadzono jesienią 1984 roku, następne jesienią 1988 roku. Do typowych komisji gminnych dołączono ówczesznie komisję ds. samorządności.

W 1984 roku zlikwidowano także gminne służby rolne, które zamieniono w referaty rolnictwa. Warto jeszcze wspomnieć, że w latach 80-tych wzrosły uprawnienia gminnych rad narodowych w procesie powoływania naczelnika gminy.

Z początkiem 1988 roku miała miejsce zmiana granic gminy. Do miasta Lipna włączono obszar wsi Biskupin o powierzchni 105, ha, obszar wsi Złotopole o powierzchni 148,67 ha oraz część obszaru wsi Trzebiegoszcz o powierzchni 4,59 ha. Wszystkie te miejscowości należały do tej pory do gminy Lipno⁹².

Zmiany polityczno-społeczne z 1989 roku doprowadziły do zmian w systemie gmin. Ustawa z 8 marca 1990 roku nadała funkcjonującym dotychczas gminom osobowość prawną i realny samorząd. Po wolnych wyborach do rad gmin z 27 maja 1990 roku rozpoczął się nowy okres w dziejach gminy Lipno.

⁸⁹Dz. U. 1975, nr 17, poz. 92.

⁹⁰ Dz. U. 1976 nr 1 poz. 10.

⁹¹ Dz. U. 1983, nr 41, poz. 185.

⁹² Monitor Polski, 1987, nr 38 poz. 345.

ANEKS - SPIS RADNYCH GROMADZKICH I GMINNYCH 1954-1990⁹³

GROMADA BARANY

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
Barszczewski Czesław, Stasiński Hieronim, Kwaśniewski Ignacy, Dankowska Irena, Chyziński Zygmunt, Wasielewski Teofil, Sobolski Kazimierz, Kilichowski Roman, Rysiewski Roman, Grech Michał, Szajgiecka Zenobia, Rózik Cecylia, Specjalski Seweryn, Stawiński Teodor, Gabryszewski Marian,	Smoliński Stefan, Kilichowski Roman, Bojanko Waclaw, Stasiński Hieronim, Wojciechowski Lucjan, Juszczyński Edward, Chlebowski Jan, Nowakowski Władysław, Kuropatwiński Teofil, Szmit Gustaw, Sławiński Stanisław, Politowski Ignacy, Różyk Cecylia, Sobolewski Kazimierz, Barszczewski Czesław, Dankowski Czesław,

⁹³ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1954, nr 14, poz. 152, Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1958, nr 3, poz. 13, Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1961, nr 4, poz. 51, WRN Bydgoszcz, 1969, nr 9, poz. 103, Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1969, nr 9, poz. 100.

GROMADA BRZEŻNO

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
<p>Ośmiałowski Mieczysław Czesław, Brzeziński Ignacy, Maszkowski Henryk, Bejger Jan, Koleczyński Henryk, Urbański Kazimierz, Zalewski Czesław, Ostrowski Leon, Lewandowski Stanisław, Szychulski Konrad, Lewandowski Stanisław, Śmigielska Aniela, Grzegorzewski Zenon, Kaczorowski Edmund, Lewandowski Kazimierz, Gębicki Antoni, Wiśniewski Bolesław, Istygniejew Marian,</p>	<p>Lewandowski Wiktor, Ostrowski Leon, Bądkowski Zenon, Najmowski Władysław, Kwieciński Ryszard, Eluszkiewicz Zenon, Kuczyński Józef, Urbański Kazimierz, Mazurek Aleksander, Obuchowicz Franciszek, Judycki Antoni, Maszek Henryk, Potyra Feliks, Bejger Jan, Szychulski Konrad, Lewandowski Stanisław,</p>

GROMADA GŁODOWO

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
<p>Zalewski Józef, Cackowski Stanisław, Janowicz Jerzy, Sieciński Stanisław, Czachorowski Leonard, Pokrywiński Witold, Maniuk Józef, Gołata Franciszek, Brzezicki Kazimierz, Stankiewicz Józef, Tomanek Wojciech, Wejerowski Bronisław, Żbikowski Jan, Biłgorajski Czesław, Rudnicka Jadwiga, Wiśniewski Krzysztof, Ciężkowska Salomea, Koncka Helena, Błaszczyk Kazimierz, Bujalski Ignacy, Politowska Lucyna,</p>	<p>Lendecki Kazimierz, Marcinkowski Józef, Brzezicki Kazimierz, Zalewski Józef, Maniuk Józef, Bochiński Rajmund, Kaczorowski Mieczysław, Ostrowski Adam, Bigorajski Czesław, Maklakiewicz Adam, Bujalski Ignacy, Janowicz Jerzy, Sieciński Stanisław, Skorupka Lucjan, Wacławiak Józef, Politowska Lucyna,</p>

GROMADA JANKOWO

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
<p>Zambrzuski Tadeusz, Młotkowski Stanisław, Kędzierski Franciszek, Jaworska Antonina, Nadrowski Ignacy, Piotrkiewicz Zygmunt, Piotrkiewicz Jadwiga, Grębicki Zenon, Kielkowska Marianna, Czyżniewski Izidor, Ciesielska Maria, Głowiński Antoni,</p>	<p>Nadrowska Maria, Kotarski Ryszard, Czyżniewski Izidor, Kotarski Zygmunt, Wojciechowski Kazimierz, Głowiński Antoni, Zalewski Antoni, Zambrzuski Tadeusz, Bartłomiejus Stefan, Banach Bronisław, Sajnaga Antoni, Kędzierski Franciszek, Młotkowski Stanisław, Rybicki Aleksander, Kilanowski Stanisław,</p>

Kadencja 1961-1965	Kadencja 1965-1969
<p>Bartłomiejus Stefan, Wojciechowski Kazimierz, Kędzierski Franciszek, Gęsicki Józef, Nadowska Maria, Kuziemkowski Zygmunt, Zalewski Antoni, Bejger Jan, Jabłońska Janina, Judycki Antoni, Maćkiewicz Jan, Kilanowski Stanisław, Lewandowski Wiktor, Kilanowski Józef, Janusz, Chojnicki Józef, Włodarczyk Stefan, Kubiak Stanisław, Szalek Kazimierz, Wesoły Władysław, Mikołajczyk Jan,</p>	<p>Kielkowski Kazimierz, Kuziemkowski Zygmunt, Wojciechowski Jan, Grębicki Zenon, Czyżniewski Izidor, Kuziemkowski Stanisław, Kotarski Lucjan, Lewandowski Wiktor, Migdalska Janina, Chojnicki Józef, Narczewska Urszula, Sieciński Tadeusz, Chojnicki Longin, Dąbrowski Kazimierz, Kilanowski Stanisław, Kalinowski Jan, Mikołajczyk Jan, Jasiński Dominik, Ornowska Anna, Szalek Kazimierz, Wesołowski Alojzy, Kubiak Stanisław, Kaczor Józef,</p>

GROMADA JASTRZĘBIE

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
<p>Głowiński Czesław, Gęsicki Franciszek, Turowiecki Kazimierz, Zwoliński Antoni, Kornacki Mieczysław, Głowiński Jan, Gębka Władysław, Ruciński Ignacy, Wąsicki Mieczysław, Trawiński Franciszek, Górecki Tadeusz, Kłódkowski Włodzimierz, Zalewska Danuta, Rydyńska Stanisława, Kozakiewicz Stanisław, Melkowski Stanisław, Buczowski Henryk,</p>	<p>Rzymkowski Stanisław, Kosobucki Adam, Górecki Tadeusz, Kamiński Eugeniusz, Melkowski Stanisław, Janiszewski Jan, Boczeń Zofia, Bogusz Heronim, Głowiński Czesław, Kornacki Mieczysław, Trojanowski Edward, Pająk Julian, Ciesielski Kazimierz, Sanocki Stefan, Wiekiera Józef, Gołębiewski Tadeusz,</p>

Kadencja 1961-1965	Kadencja 1965-1969
<p>Ciesielski Kazimierz, Zagórski Aleksander, Błaszkiwicz Antoni, Sanocki Stefan, Gołębiewski Tadeusz, Boczoń Zofia, Rzymkowski Stanisław, Melkowski Stanisław, Janiszewski Jan, Głowacki Adam, Kowalski Tadeusz, Stasiński Kazimierz, Wołkowicz Edward, Rydziński Stanisław, Naklicki Adam, Zieliński Jan, Ołasiński Józef, Szafrąński Stanisław,</p>	<p>Ciesielski Kazimierz, Gołębiewski Tadeusz, Eluszkiewicz Maria, Turowiecki Jerzy, Zagórski Aleksander, Kornacki Mieczysław, Kilichowska Barbara, Pająk Lucjan, Rzymkowski Stanisław, Głowacki Adam, Kowalski Tadeusz, Lewandowska Urszula, Góreczny Tadeusz, Głowiński Jan, Radlińska Krystyna, Kosobudzki Mieczysław, Chojnacki Tadeusz, Zieliński Jan, Czarnecki Henryk, Ciarkowski Mieczysław, Głowacki Wiktor, Lisiecki Edmund, Kwiatkowski Edward, Chojnicki Kazimierz,</p>

GROMADA ŁOCHOCIN

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
<p>Górczyński Marian, Dudziński Józef, Śniegulski Jan, Orankiewicz Leon, Domżański Adam, Szmuc Józefa, Czachorowski Jan, Jesionkowski Józef, Lewandowski Jan, Politowski Stanisław, Skrzypiński Zdzisław, Wilmański Lucjan, Śląskiewicz Alojzy, Gęsicki Stanisław, Jaškowiak Wojciech, Szczepkowski Eugeniusz, Górczyńska Apolonia, Krzyszewski Władysław,</p>	<p>Kacprowicz Wincenty, Politowski Jan, Rosiński Roland, Ałtyn Kazimierz, Lewandowski Kazimierz, Politowski Stanisław, Groszkiewicz Stefan, Korycki Antoni, Szczepkowski Eugeniusz, Maciejewski Stanisław, Lewandowski Jan, Gęsicki Stanisław, Rzepiński Antoni, Nowak Jan, Augustyniak Mieczysław, Skrzypiński Zdzisław, Śląskiewicz Alojzy, Politowski Jerzy, Borowicz Stanisław,</p>

Kadencja 1961-1965	Kadencja 1965-1969
<p> Politowski Stanisław, Ałtyn Kazimierz, Baszczewski Czesław, Sławiński Stanisław, Chyziński Jan, Rutkowski Jan, Domański Henryk, Eska Tadeusz, Politowski Jan, Szczepkowski Eugeniusz, Kacprowicz Wincenty, Gęsicka Celina, Czachorowski Jan, Górecki Zenon, Maciejewski Stanisław, Augustyniak Mieczysław, </p>	<p> Politowski Stanisław, Kacprowicz Wincenty, Wilmański Lucjan, Politowski Jan, Kupski Henryk, Ałtyn Kazimierz, Gęsicka Cecylia, Krusiński Jan, Złakowski Edward, Augustyniak Mieczysław, Szczepkowski Eugeniusz, Pawłowski Jan, Górecki Stanisław, Nowak Jan, Sławiński Stanisław, Baszczewski Czesław, Lewandowski Franciszek, Chyziński Jan, Maćkiewicz Zenon, Gryczewski Hieronim, Witkowski Zdzisław, </p>

Kadencja 1969-1972

Kacprowicz Wincenty,
Wysocki Roman,
Sławiński Stanisław,
Włodarczyk Ryszard,
Celmer Stanisław,
Baszczewski Czesław,
Politowski Jan,
Kielecki Kazimierz,
Lewandowski Franciszek,
Altyn Kazimierz,
Nowak Stanisława,
Jesionowski Józef,
Szczepkowski Eugeniusz,
Czachorowski Jan,
Chojnicki Jakub,
Górecki Stanisław,
Rajkiewicz Stanisław,
Żołnowski Kazimierz,
Augustyniak Mieczysław,
Szykowski Izydor,
Krusiński Jan,
Grudewicz Władysław,
Dąbal Mieczysław,
Pawłowski Jan,

GROMADA OSTROWITE

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
<p>Witomski Stanisław, Kowalski Bernard, Dynakowski Adam, Stasiński Hieronim, Lach Józef, Waśniewski Henryk, Dąbkowski Józef, Bieńkowski Julian, Blomberg Mieczysław, Listkiewicz Stanisław, Winnicki Wacław, Siedlecki Bronisław, Paszyński Mieczysław, Bejger Henryk, Urbańska Zuzanna, Pączkowski Aleksy, Wiśniewska Helena,</p>	<p>Blomberg Mieczysław, Witomski Stanisław, Kowalski Kazimierz, Dankowski Ignacy, Waśniewski Henryk, Sztolcman Wincenty, Siedlecki Bronisław, Wierzbicki Tadeusz, Grudewicz Władysław, Bieńkowski Julian, Dynakowski Adam, Wojciechowski Józef, Szyjkowski Izidor, Kalinowski Stefan, Pałucki Czesław, Moskal Czesław,</p>

GROMADA RADOMICE

Kadencja 1955-1957	Kadencja 1958-1961
<p>Rykowski Zdzisław, Lewandowski Kazimierz, Nocny Jerzy, Tusznio Stanisław, Kwaśniewski Stefan, Bober Jerzy, Grabowski Zygmunt, Chojnicki Mieczysław, Eska Henryk, Zakrzewska Czesława, Jasiński Jan, Hark Ignacy, Mularski Stanisław, Kuczkowski Czesław, Kuczkowski Stefan, Kłusek Adam, Wierzcholski Jan,</p>	<p>Pietruszewski Jan, Czajkowski Czesław, Safianowski Franciszek, Charzewski Józef, Osendowski Eugeniusz, Sztolcman Mieczysław, Osiecki Bolesław, Nocny Jerzy, Błaszczyk Wacław, Lewandowski Kazimierz, Gawroński Leon, Kankowski Leon, Szewczyński Eugeniusz, Piłat Józef, Maciejewski Henryk, Kuczkowski Czesław, Kociński Stefan, Jaworski Tadeusz,</p>

Kadencja 1961-1965	Kadencja 1965-1969
<p>Osiecki Bolesław, Nocny Jerzy, Sikora Maria, Sieradzki Tadeusz, Osendowski Eugeniusz, Hark Ignacy, Charzewski Józef, Maciejewski Henryk, Jaworski Tadeusz, Lewandowski Kazimierz, Błaszczak Wacław, Szewczyński Eugeniusz, Tusznio Stanisław, Dankowski Ignacy, Dynakowski Teofil, Karpińska Henryka, Kędzierski Józef, Szymański Józef, Sztolcman Wincenty, Pączkowski Aleksy, Greškiewicz Franciszek, Chlebowski Jan, Juszczyński Edward, Rogiewicz Jan, Smoliński Stefan,</p>	<p>Popko Bronisław, Kaszlewicz Józef, Krzemińska Józefa, Osendowski Eugeniusz, Daczkowski Franciszek, Grabowski Zygmunt, Malec Stefan, Eska Kazimierz, Wilmański Julian, Strulak Jadwiga, Chrzanowski Władysław, Jaworski Tadeusz, Błaszczak Wacław, Olsztyński Tadeusz, Wacławiak Jan, Kankowski Józef, Mularski Władysław, Trojanowski Jan, Kaczorowska Janina, Sztolcman Wincenty, Witkowski Antoni, Juszczyński Edward, Sztolcman Władysław, Rutkowski Jan, Greškiewicz Franciszek, Stasińska Stanisława, Wilmański Wincenty,</p>

Kadencja 1969-1972

Osendowski Eugeniusz,
Jakubowska Janina,
Lorenc Marek,
Jaworski Tadeusz,
Grabowski Zygmunt,
Sieradzki Tadeusz,
Kaszlewicz Józef,
Spytek Jan,
Greńkiewicz Franciszek,
Kankowski Józef,
Kaczorowska Janina,
Witkowski Antoni,
Jankowski Jan,
Wasilewski Teofil,
Zieliński Ireneusz,
Wszelak Tadeusz,
Sztolcman Władysław,
Buchalski Jan,
Lewandowski Jan,
Daczkowski Franciszek,
Rutkowski Jan,
Stasińska Stanisława,
Błaszczyk Wacław,
Kankowski Jan,
Politowski Adam,
Goszcz Józef,
Wacławiak Jan,

GMINNA RADA NARODOWA LIPNO

Kadencja 1973-1977⁹⁴	Kadencja 1978-1984⁹⁵
<p>Szymańska Jadwiga, Pipczyński Władysław, Cyranowicz Jerzy, Jaworski Władysław, Wojciechowska Kazimiera, Essa Bolesław, Kielkowski Teodor, Falkowski Stanisław, Modrzejewski Sylwester, Bieńkowski Adam, Chojnicki Tadeusz, Gołębiowska Barbara, Wiśniewski Bogdan, Kowalski Bogumił, Kosińska Elżbieta, Skowron Ignacy, Wiśniewski Krzysztof, Maklakiewicz Ryszard, Ostrowska Regina, Wiśniewski Stanisław, Urbański Jan, Kowalewski Jerzy, Elwertowska Bożena, Sieciński Tadeusz, Gryzkiewicz Danuta, Rybicki Aleksander, Komecka Anna, Goszcz Józef, Falgowski Roman, Kowalska Hanna,</p>	<p>Chojnicki Tadeusz, Bejgier Eugeniusz, Jaworski Władysław, Szymańska Jadwiga, Falkowski Stanisław, Kwiatkowski Zdzisław, Modrzejewski Sylwester, Cyranowicz Jerzy, Kamińska Michalina, Dołasińska Teresa, Chojnacki Józef, Kaczorowski Henryk, Jabłońska Stanisława, Dąbrowski Henryk, Narczewski Lech, Bieńkowski Adam, Puciński January, Sadowski Jerzy, Żuchowska Krystyna, Pańniewski Franciszek, Skowron Ignacy, Kosińska Elżbieta, Stęпка Józef, Pawłowski Ryszard, Kwiatkowska Stanisława, Głowińska Danuta, Żbikowska Barbara, Nowacka Anna, Falgowski Roman, Rózik Regina,</p>

⁹⁴ Dz. Urz. WRN Bydgoszcz, 1973, nr 16, poz. 207.

⁹⁵ Dz. Urz. WRN Włocławek, 1978, nr 2, poz. 7.

<p>Witkowski Antoni, Kwiatkowski Zdzisław, Jakubowska Janina, Kwiatkowski Mieczysław, Jasiński Józef, Grabowski Zygmunt, Lewandowska Maria, Kacprowicz Wincenty, Politowski Jan, Lewandowski Lech, Mańkowska Teresa, Wasilewski Teofil, Jankowski Jan, Śmigielski Stanisław, Kwiatkowski Eugeniusz</p>	<p>Kowalska Halina, Goszcz Józef, Jakubowska Janina, Wszelak Tadeusz, Gabryelczyk Jan, Szajgicki Czesław, Hark Józefa, Kacprowicz Wincenty, Lewandowski Leszek, Goździewska Danuta, Gączewski Stanisław, Dudziński Józef, Buchalski Jan, Jankowski Jan, Kwiatkowski Eugeniusz, Gajtkowski Zenon, Olszewska Anna, Szychulski Konrad, Kolczyński Marian, Galicka Adelajda</p>
--	--

Kadencja 1984-1988 ⁹⁶	Kadencja 1988-1990
<p>Ziółkowski Edmund, Falkowski Stanisław, Dąbrowski Henryk, Dykowski Czesław, Urbański Krystian, Lichocki Adam, Kijewski Grzegorz, Sikorska Zofia, Dąbrowski Kazimierz, Branecki Andrzej, Chyliński Stanisław, Urbański Benedykt, Wojciechowski Wojciech, Topolewski Tadeusz, Sadowski Janusz, Wyborski Bolesław, Linoż Genowefa, Marcinkowski Lech, Kwiatkowska Stanisława, Murawski Jan, Kowalska Halina, Lach Tadeusz, Skorupka Stanisław, Jakubowska Janina, Witomski Konrad, Bajek Jerzy, Gabryeleczyk Jan, Grześkowiak Leszek, Kmieć Zenon, Śląskiewicz Alojzy,</p>	<p>Nigdy nie opublikowano oficjalnych wyników wyborów⁹⁷</p>

⁹⁶ Dz. Urz. Województwa Włocławskiego, 1984, nr 1 poz. 1.

⁹⁷ Podobnie jak w województwach katowickim i białkopodlaskim.

Janisiewicz Jerzy, Czachorowski Jan, Nowak Bogdan, Walkowicz Franciszek, Śmigielski Stanisław, Witkowski Bogusław, Chonicka Anna, Kałmin Kazimierz, Pietrzak Ryszard, Mamrzyński Władysław	
---	--